BERÄTTELSE FÖR 1958

Det finns nog mången som inbillar sig att en tjänsteman vid ett museum mest sysslar med att blåsa bort damm på föremålen och dessemellan sitter vid sitt skrivbord och katalogiserar, såvitt han inte med hammaren i högsta hugg spikar upp föremål i montrer för nästa utställning. Detta gäller mest de välvilligt inställda. Deras motsats resonerar väl som så att ett museum är som en vindskammare eller kanske en begravningsplats för svunna och döda ting. Det är möjligt, att det ännu finns ett och annat mausoleum, om man nu skall använda ett fint ord, men det moderna museet har mycket litet med dessa tankar att göra.

Museerna skall ju vara en spegel av verkligheten var och ett på sitt område. De bör då stå så nära livet som möjligt, vilken tid eller vilket område de än skildrar. Tyvärr brister ibland materialet genom sin ofullständighet. Men trots detta kan man mången gång ge en och annan inblick. Och detta tack vare den forskning som bedrives kring föremålen och den miljö de hämtades ifrån. För etnografen är det därför oundvikligt att då och då gå direkt till denna miljö och få levande kontakt med den. Detta sker genom resor och fältarbete, och utan detta vore ett museum endast ett magasin fyllt med döda föremål och död bokkunskap. Det är genom fältforskningar museet blir levande och får levande material.

Gåvor

År 1958 har samlingarna ökats med ej mindre än 248 gåvoföremål, många av dessa av enastående kvalitet. Biblioteket har fått mottaga 90 direkta gåvor varjämte 65 köp kunnat ske för tidigare skänkta gåvomedel. Härmed framföres ett vördsamt tack till samtliga givare för ett högt värderat stöd åt museet och dess verksamhet.

Nyförvärv

I jämförelse med föregående år har antalet nyförvärv varit mycket stort Icke mindre än 1.003 föremål har registrerats. Av dessa faller 635 på Amerika, vilket är särskilt glädjande, då vi icke på länge kunnat öka denna vår viktigaste specialitet. Detta sammanhänger bl. a. med intendenten

Wasséns resa i Centralamerika för vilken närmare redogöres i detta årstryck. Det visar hur pass viktigt det är för etnograferna på detta museum att då och då få komma ut till sina respektive fält. Det är där en del av det viktigaste arbetet bör förläggas.

Det andra stora tillskottet av årets nyförvärv kommer från Filippinerna, och även i detta fall är det resultatet av en facketnografs fältundersökningar, varom mera nedan.

Amerika

Då en stor del av tillskotten från Amerika har kommit till museet i samband med intendenten Wasséns resa, behandlas samtliga amerikanska nyförvärv i den särskilda artikel av honom, vari han också redogör för själva resan (sid. 39).

Asien

Ceremonier i en eller annan form förekommer hos de flesta folk. Till karaktären kan de ofta vara mycket dramatiska och på några få håll har steget tagits direkt ut till teatern. Även om denna kanske skulle kunna föras tillbaka till någon rit eller ceremoni, får man icke glömma att den kan ha andra rötter såsom sagoberättares teknik, minspel, danser, magiska seanser och annat.

I Sydöstasien har man specialiserat sig på spel med marionetter och framför allt då på skuggspelsteater. De mest kända finns på Java, men liknande och väl så intressanta förekommer även i Thailand. Tyvärr vet man ännu alltför litet om de senare. Alla sammanhänger dock med indisk influens, där skuggspelet finns ännu i våra dagar. Denna kontakt med Indien går emellertid långt tillbaka, och persongalleriet liksom spelet är vanligen hämtade ur det indiska eposet Ramayana. Bakom detta finns mycket som har hämtats ur egna källor, och vilket det gäller att så småningom försöka uppdaga.

Vårt museum har under de senaste åren fått en hel del samlingar som berör dramat, men just skuggspelsfigurer från Thailand saknades. Genom en storslagen gåva av generalkonsul Folke Enstedt i Bangkok har vi nu fått icke mindre än åtta stycken (58.66.2—9, fig. 1—3).

Liksom de javanska är de gjorda av målad buffelhud. Till sin karaktär skiljer de sig dock i ganska hög grad från dessa. De thailändska är icke rörliga, men i stället visar deras figurer upp stark rörelse. De är dessutom betydligt större än de javanska och når ibland manshöjd. Hela figurerna är vanligen omkransade av ett system av girlandliknande ornament.

Fig. 1. Thailändsk skuggspelsfigur av målad buffelhud. Monterad på uppfläkta bambukäppar. Själva figuren 145 cm hög. 58.66.9. — *Large shadow figure from Thailand.*

Fig. 2. Skuggspelsfigur av målad buffelhud från Thailand. Själva figurens höjd: 150 cm. 58.66.7. — *Large shadow figure from Thailand.*

Även andra asiatiska nyförvärv är att notera. Fil. lic. Erik Soop har från sin vistelse i Afghanistan skänkt oss en turkmensk rock, en s. k. *chapan*, från staden Mazar-i-Sherif. Den är av ylle och broderad i olika färger (58.17.1).

Fru Torborg Sundevall, som tillhör Etnografiska Museets gamla gynnare, har ytterligare kommit med presenter från Indonesien, denna gång tolv föremål (58.10.1—8 och 11.1—4). Den ena av dessa samlingar innehåller toalettföremål och andra mindre saker, den andra däremot redskap till batikarbeten.

Fig. 3. Skuggspelsfigur av målad buffelhud från Thailand. Själva figurens höjd: 140 cm. 58.66.6. — *Large shadow figure from Thailand.*

Vår kollega vid University of Oxford, Dr. Rodney Needham, som under flera expeditioner studerat de mycket primitiva östliga penan i Borneos inre, har skänkt oss två föremål från denna stam. Penan lever enbart av jakt och insamling och är ständigt på vandring i de stora skogarna. För den etnograf, som vill studera dem, är det nödvändigt att ständigt följa dem och själv bära med sig sin utrustning. Fysiskt sett är det oerhört ansträngande. Det torde vara självklart att ett folk, som lever på detta sätt, icke kan ha många föremål. De två saker (58.61.1—2) som han skänkt oss är en flätad matta och en bärkorg även den av flätverk. Trots penans

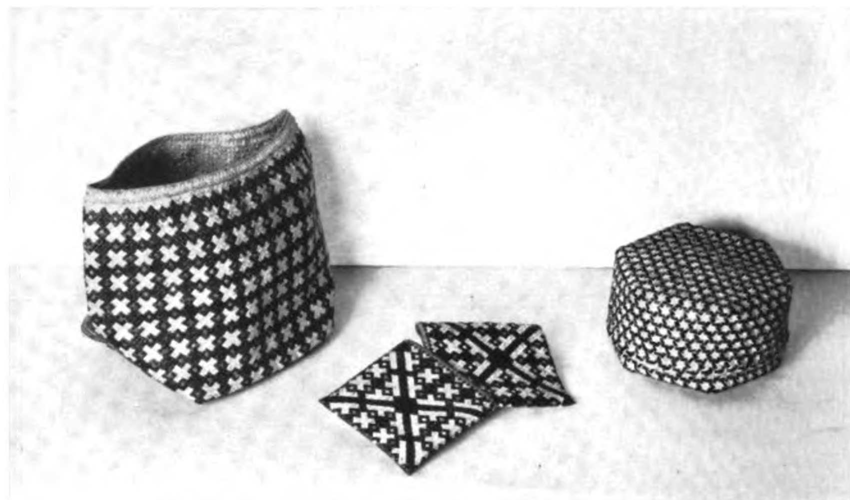

Fig. 4. Korgarbeten från hanunóo-stammen på Mindoro. Fr. v. väska flätad av remsor från buri-blad och mönstrad i svart och rött samt bladens färg (58.16.3. L. 24 cm), fodral mönstrat i samma färger och med kanterna garnbundna (58.16.190, bredd 8.5 cm) och sexkantig dosa med inflätade mörkare mönster (58.16.195, bredd 12.5 cm). — *Basketry from the Hanunóo tribe, Mindoro.*

primitiva levnadssätt visar de båda föremålen en enastående skicklighet och icke så liten konstfärdighet. Vi är också ytterst tacksamma att få några föremål från en så pass primitiv och litet studerad stam.

Docenten och överläkaren Hans Forssman har förärat oss en flugviska av vitt tagel och med skaft av elfenben (58.7.1). Dylika finnes både i Främre Orienten och Afrika, men vi har ännu icke lyckats bestämma dess härkomst, då vi här på museet saknar jämförelsematerial.

Den allra största samlingen nyförvärv från Asien inköptes från docenten i etnografi vid Columbia University Harold Conklin, som gjort den för oss under sina fältstudier hos hanunóo-stammen på Mindoro, den största av Filippinernas öar (58.16.1—261).

Trots att vi annars kan skryta med mycket rika och goda samlingar från Indonesien, har vi hittills haft mycket få föremål från Filippinerna. Därför är denna samling alldeles särskilt välkommen. Vi har ju sedan många år sökt bygga ut och komplettera Sydöstasien, då detta är den av våra specialiteter som kommer omedelbart efter Sydamerika.

Dessutom är hanunóo ett folk som huvudsakligen livnär sig av svedjebruk uppe i bergen och därför företer ganska få av de institutioner, som

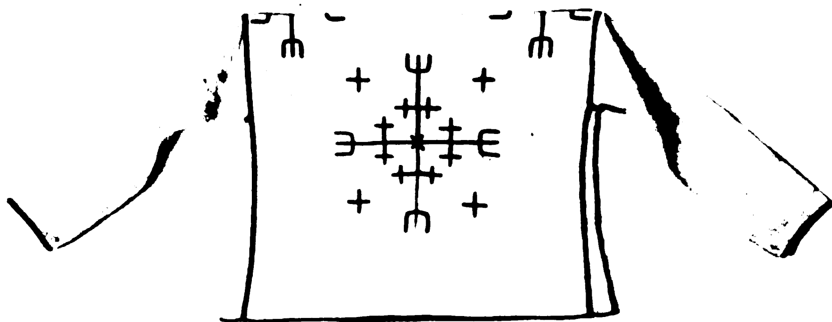

Fig. 5. Ryggstycket av en blus som bäres av hanunóo-kvinnorna. Broderier i rött och svart. Bredd i midjan 50 cm. 58.16.137. — *The back of woman's embroidered blouse from the Hanunóo, Mindoro.*

är typiska för folken i de delar av Indonesien som varit starkt påverkade av indisk högkultur. Det är nämligen från dessa museerna i allmänhet får sina huvudsamlingar. Lyckligtvis ligger dock tyngdpunkten hos oss på de stora Celebes-samlingarna, och det är just till dessa hanunóo-sakerna får den starkaste anslutningen.

Av detta torde redan framgå att de redskap och övriga föremål som hanunóo använder är ganska enkla. För den som ser på museiföremål med estetiska ögon har de icke mycket att visa upp, om man då undantar vissa ytterst väl flätade korgar, vars mönster onekligen är ganska iögonfallande. Ur vetenskaplig synpunkt är dock samlingen av stort intresse, då den visar ett relativt primitivt grundlag och ger många uppslag till utforskandet av de sydöstasiatiska kulturerna, samt dessutom kan anses vara representativ för de svedjebrukande folken i denna del av världen (fig. 4—5).

Övriga inköp av asiatiska etnografica är ganska få.

Från Borneo kommer två nyförvärv dels ett basttyg, dels en jacka av basttyg (58.67.1—2). Båda är från apo-kayan-stammen. De är båda mönstrade genom reservteknik. Jackan är dessutom prydd med ett bro-

Fig. 6. Sköld från bahaya-stammen, Tanganyika. Består av en tunn träskiva som är kantad och genomträdd med vidjor. Varje klan har en sådan sköld hängande i konungens tronsal. H. 72 cm. 58.68.11. — *Bahaya wooden shield bound and interwoven with osier-ties. Tanganyika. Every clan had its shield hanging in the king's throne-room.*

deri. Sådana plagg brukade dajakerna, till vilka apo-kayan räknas, använda vid vissa ceremonier.

Från Sumatra har vi förvärvat en sarong vävd i elegant mönster liksom många av textilerna från denna ö (58.1.1).

Ytterligare ett textilköp har gjorts från Japan (58.9.1—3) bestående av tre vävnader. Två av dessa är av s. k. *kogin*-typ och utgör en del av en madrasserad kappa som bäres av bönderna. Bottenvävnaden är av hampa, ett vanligt material i Östasien, och de är prydda med broscherat mönster i vit bomullstråd. Den tredje vävnaden är av bomullstyg färgat i indigo. Mönstret har framställts med schabloner. För oss är dessa japanska allmogevävnader av stort intresse, då de så sällan finns på museerna, som vanligen helt attraherats av de eleganta och dyrbara sidenbrokaderna.

Våra samlingar av musikinstrument har fått ett värdefullt tillskott i

Fig. 7. Mjölkkärl av trä. Troligen från batutsi i Ruanda. L. 24 cm. 58.13.1. — *Milk vessel from Ruanda.*

form av en trumpet från Indien (58.14.1). Den är huvudsakligen gjord av koppar och har S-form, vilket är ganska vanligt i detta land.

Afrika

För vår afrikanska avdelning har vi under året fått flera mycket värdefulla gåvor. Missionären O. Ericsson, som redan förut visat sin välvilliga inställning till vårt museum, har nu kompletterat vår gbaya-samling med ytterligare fyra välkomna gåvor (58.19.1—3 och 58.21.1). Fröken Vera Miles, som under några år verkat i Ruanda-Urundi, har skänkt 19 föremål (58.20.1—19). Området har förut endast i ytterst ringa grad varit representerat hos oss, och den nu erhållna samlingen innehåller förutom en del verktyg även ett antal flätverk av olika typer. En del av korgarna visar prov på mycket förnäm teknik.

Rektor Barbro Johansson, även hon i missionens tjänst men i detta fall i Bukoba, Tanganyika, har givit oss en förnäm samling föremål från detta område (58.68.1—28). Även från detta håll har vi hittills haft litet att visa upp. Samlingen innehåller olika ting men även här märkes mycket vackra korgar. En del av föremålen är svåråtkomliga. Särskilt kan nämnas en sköld från konungens tronsal (fig. 6). Varje sådan sköld är en symbol för en klan, och varje sådan grupp har i tronsalen sin pelare på vilken skölden hänger och under vilken klanhövdingen har sin plats.

Genom att dessa presenter från svenska missionärer ute i fält dessutom är sakkunnigt och väl dokumenterade blir de särskilt värdefulla. Ett föremål om vilket man ingenting vet kan ju knappast ha samma värde.

Vi har dessutom köpt fyra föremål sannolikt från Ruanda-Urundi (58.13.1—4), bland vilka märkes ett förnämt mjölkkärl skuret i ett trästycke. Dessa saker är insamlade före 1914 (fig. 7).

Söderhavet

Ett stycke basttyg av västpolynesisk typ har vi fått som gåva från fru Vivan Göthberg, Göteborg (58.3.1).

Även de övriga föremålen från Söderhavet (58.62.1—19) är en gåva, men i detta fall från Sjöfartsmuseet. Förutom en del vapen och annat innehåller den en fin och synbarligen ganska gammal mask från Nya Irland samt dessutom en kritskulptur föreställande en man. Kritskulpturer av detta slag är särskilt kända från Duke of York, en ö som ligger mellan Nya Irland och Nya Britannien.

Bibliotek, arkiv och kataloger

Referensbiblioteket

Det har 1958 varit en markant ökning av referensbiblioteket, vars slutnummer blivit 13474, d. v. s. ökningen omfattar 515 katalognummer. Av dessa kommer 135 på köp plus ytterligare 65 köp möjliggjorda genom förekomsten av generalkonsul Hilding Svahns donationsmedel för inköp av amerikanistlitteratur, 222 nr utgöres av byteslitteratur, 90 av gåvor och 3 av egna tryck. Av de verk som köpts för de särskilda donationsmedlen har 22 kunnat förvärvas direkt under intendent Wasséns resa för museet i Centralamerika och Mexico. Vid samma tillfälle skaffades 16 olika arbeten bokförda som bytesexemplar.

Gåvoexemplar av olika arbeten har lämnats av följande: Fil. dr. Efr. Andersson, Kårböle; Hr Gunnar Andersson, Göteborg; Bombay Government Cottage and Small Scale Industries Sales Depot, Bombay; Dr. William R. Coe, Cambridge, Mass.; Dr. Clodoaldo A. Espinosa Bravo, Jauja, Perú; Generalkonsul Folke Enstedt, Bangkok; Forum, Bokförlag; Indonesiska Legationen, Stockholm; Institutionen för Nordiska Språk, Göteborgs Universitet; Prof. K. G. Izikowitz (9 nr); Intendent K. E. Larsson (2 nr); New York Public Library, New York (5 nr); R. S. Peabody Foundation, Andover, Mass.; Mr. Alan R. Sawyer, Art Institute of Chicago; Generalkonsul Hilding Svahn, San Salvador; Kungl. Svenska Ambassaden, Lima; Dr. M. M. Valle, Lima och intendent S. Henry Wassén (33 nr).

Bildarkivet

Tillväxten av detta arkiv under 1958 rör sig om 138 bildark till slutnumret 14446.

Genom köp från Montreal Museum of Fine Arts har ett antal registrerade fotografier av peruanska föremål i nämnda museum kunnat förvärvas (bildnris 14309—318), varjämte samma museum även skänkt ett antal fotografier. För medel ur generalkonsul Svahns donation har visst bildmaterial från Centralamerika och Mexico kunnat förvärvas av intendent Wassén under resa där, varjämte på museet utförda kopieringar av hans eget bildmaterial från resan registrerats som nris 14412/446. Övrigt tillskott utgöres av museets avfotografering av olika föremål samt gåvor av följande: Mrs. Anne Chapman Baudez, San José, C. R.; Prof. K. G. Izikowitz; Konsul Runar Olsson-Seffer, Hede Säteri, Stenkullen (bildserier av infödingar i Australien från c:a 1898, samlade av bröderna Per och Ragnar Olsson-Seffer); Mr. Alan R. Sawyer, Chicago; Fil. lic. Erik Soop, Afghanistan; Mr. Walter A. Soundy, Santa Tecla, El Salvador, och intendent S. Henry Wassén (bl. a. fotografier förvärvade i Panamá).

Under 1958 har bildarkivet ökats med 63 fotografiska negativ till slutsiffran 8842.

Kartarkivet

Ökningen utgöres 1958 av 9 nr till slutsiffran 274. Av ökningen har 4 nr tillförts genom köp, varav två betalda med generalkonsul Svahns donationsmedel. Övriga fem tillskott, olika kartor från Centralamerika, utgör gåvor av intendent Wassén.

Klichéarkivet

Under 1958 en ökning med 37 klichéer till slutnumret 4226. Museets föregående årstryck har lämnat materialet.

Pressklipparkivet

Liksom under föregående år har museet under 1958 haft glädjen mottaga kontinuerliga sändningar av material för detta arkiv, alldeles speciellt från de svenska ambassaderna i Lima och Mexico.

Skioptikonarkivet

Ingen ökning under 1958.

Diskoteket

Detta specialarkiv har ökats med 33 grammofonskivor till slutnumret 251. Genom köp från University of Sydney kommer 8 nr och från Musée de l'Homme i Paris 6 nr. En förnäm gåva omfattande 14 skivor med afrocubansk folkmusik har lämnats av specialisterna Lydia Cabrera och Josefina Tarafa, Cuba (nris 234—247). En skiva med musik från Japan har skänkts av museets vän i Valencia, Venezuela, Sr. Arnold Orav, och en skiva med folkmusik från just Venezuela av intendent Wassén.

Utställningar och vård av samlingar

Under årens lopp har första årskursen på Chalmers Tekniska Högskolas arkitekturavdelning tillverkat modeller av äldre europeiska och exotiska hus. För vår del har vi bidragit med litteratur och andra dokument, som gjort det möjligt för chalmeristerna att tillverka husmodellerna från olika folk. Detta har icke alltid varit lätt, ty konstruktionsritningar och fotografier av hus, som är så exakta och detaljerade att de kan användas i detta syfte, är ganska sällsynta. Genom korrespondens med andra museer har vi dock lyckats få fram material. För museets del är denna verksamhet ytterst värdefull, då vi på så sätt kan skaffa oss själva nytt dokumentmaterial och även i en framtid hoppas kunna få en del av dessa fina modeller infogade i den permanenta utställningen. Få saker intresserar allmänheten så som hur folk bor, och en husmodell ger alltid en viss stimulans. I slutet av mars detta år samlades alla modellerna till mönstring, varvid Konstmuseets lokal för tillfälliga utställningar användes. Som väntat var väckte utställningen berättigat intresse.

Endast några dagar efteråt öppnade vi själva en utställning av australiska barkmålningar i sydöstra källarvalvet. Denna märkliga samling hade då endast visats i Storbritannien och på två kontinentala museer. Den hade gjorts av Charles P. Mountford, en stor entusiast när det gäller utforskningen av australiernas etnografi. Samlingen tillhör South Australian Museum, Adelaide. Då dessa målningar icke har fått exporteras, förekommer de inte i någon större utsträckning på de europeiska museerna, varför det var ett enastående tillfälle för göteborgarna att få se de märkliga målningarna. Dessa utföras på eucalyptusbark och tillverkas på olika ställen i Arnhem Land i Nordaustralien. Redan det faktum att UNESCO i sin serie för konst från olika folk givit ut en praktpublikation om dessa målningar visar deras betydelse. Konsten är tydligen icke beroende på teknikens utveckling, vilket redan de kända paleo- och mesolitiska grottmålningarna visar. Det återstår dock ännu att utreda vilket

sammanhang australiernas barkmålningskonst har med deras eget samhälle.

I samband med sin vistelse i Göteborg under slutet av mars och början av april visade Mr. Mountford den 2 sistnämnda månad på museet en färgfilm om Arnhem Land. Icke mindre än 125 personer bevistade förevisningen i en sal, som egentligen endast har plats för 75. Tyvärr saknar vi i museibyggnaden en sal för föreläsningar, och vi vågar följaktligen ej göra alltför stark propaganda för dylika evenemang av rädsla att ej kunna hysa ett för stort antal åhörare.

Samtidigt med utställningen av barkmålningarna gjordes icke mindre än fyra fönsterskyltningar på museets eget australienmaterial. Dessa kompletterade målningarna för att allmänheten skulle få någon uppfattning om den kulturella och sociala bakgrunden. Ifrågavarande fönsterskyltningar behandlade 1) teknik, främst bumerangen, 2) samhällsliv, det ceremoniella utbytet, 3) riterna med *churinga* som utgångspunkt och 4) konsten.

Efter utställningens slut gjorde museet en skyltning om kastträt, kallad »En teknikens början». Förutom denna fönsterskyltning visade museet under sommaren tillsammans med Historiska Museet i två fönster föremål på temat solskydd och regnskydd. Under hösten och till årets slut visade de båda museerna olika slags väskor i två fönster.

Efter att intendent Henry Wasséns samlingar från hans resa blivit uppackade, gjordes en pressvisning av ett urval av dessa märkliga ting. Vi hoppas att inom en snar framtid åtminstone kunna få ställa ut en del av dem. Denna visning ägde rum den 30 oktober. Den 1 november öppnades museet på nytt efter att ha varit stängt sedan början av juli med anledning av en genomgripande värmeinstallation, som berörde större delen av Etnografiska Museet.

Det i föregående årstryck omnämnda utbytet av tjänstemän mellan British Museum och vårt eget fortsatte nu genom att intendenten Wassén sändes att tjänstgöra vid British Museum, Department of Ethnography, från den 29/11 1958—10/1 1959. Hans uppdrag där var att i magasinen för sydamerikanska samlingar till stam, lokaler o. d. identifiera samt skriva kataloguppgifter om huvudsakligen äldre föremål, vilka antingen icke haft uppgifter eller under årens lopp förlorat etiketter o. d., som kunde tjäna till ledning för en uppordning av materialet. Då British Museum är oerhört föremålsrikt, gav detta arbete honom fulla händer så länge vistelsen i London varade.

Det är självklart att en sådan jämförelse med samlingarna på British Museum är av stor betydelse även för våra egna samlingar och vår verk-

samhet. Detta utbyte av tjänstemän är det första vi hittills försökt, och då vi nu inser vilken stor betydelse det har, hoppas vi att detta icke blir det sista.

Arbetet med magasinering av föremål i våra magasinslokaler i gamla stadsbibliotekets källare har systematiskt fortsatts.

Övrig verksamhet och personalia

I maj avreste museichefen till England för att under ett par veckor vid British Museum och brittiska utrikesdepartementets arkiv göra kompletterande undersökningar rörande de samlingar som hemfördes från expeditionen i Indien 1951—1952. På inbjudan av universitetet i Cambridge höll han dessutom två föreläsningar. Hemvägen togs över Holland och han passade då på att besöka museerna i Amsterdam och Leiden. Senare i september deltog han i ett sammanträde i Namur anordnat av Conseil permanent du Congrès International des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques. Samtidigt gjordes ett besök vid Musée du Congo Belge i Tervuren för att se deras nya utställningar av afrikansk etnografi.

Den 26 juni avreste intendent Henry Wassén för att deltaga i 33:dje Internationella Amerikanistkongressen i Costa Rica (20—27 juli). Då han ändå gjorde en så lång resa, var det lämpligt att han samtidigt som specialist fick besöka de övriga centralamerikanska länderna för att därstädes söka komplettera våra samlingar. Detta blev också möjligt tack vare huvudsakligen stipendieunderstöd från olika fonder. Han återkom den 5 oktober från resan, som lämnat material till två särskilda artiklar i detta häfte och till vilka jag närmare hänvisar.

Den 29 november avreste intendent Wassén till den utbytestjänstgöring i London vilken redan omnämnts. Återkomsten ägde i detta fall rum den 12 januari 1959.

I statlig arkivarbetstjänst vid museet har under hela året tjänstgjort herrar Otto Puusta och Olof Brändström samt fr. o. m. december herr David Svensson.

Minnet av de under år 1958 bortgångna, direktören Knut J:son Mark i Göteborg och generalkonsuln Axel Ax:son Johnson, Stockholm, har vid jordfästningarna hedrats med blommor.

Som en av handelns och industriens stormän i Göteborg hade Knut Mark under årens lopp ofta tillfälle att ekonomiskt gagna museets forsknings- och samlingsintressen, detta ej minst under den långa tid han tillhörde Göteborgs Musei styrelse. Han gick ur tiden den 9/2 1958.

I Rederiaktiebolaget Nordstjernans seniorchef Axel Ax:son Johnson hade Etnografiska Museet också under alla år en stödjande vän, som ej tvekade att i form av friresor för de enskilda vetenskapsmännen eller beviljandet av fraktfrihet för samlingarna från Latinamerika välvilligt främja utvecklandet och befästandet av museets positioner i den delen av världen, och detta ända sedan Erland Nordenskiölds tidigaste år som chef för detta museum. Generalkonsul Johnson avled den 3/8 1958. Minnet av båda dessa män bringas här i tacksam hågkomst.

Bl. a. följande personer har för olika forskningsändamål under 1958 besökt museet:

Docent VILHELM AUBERT, Oslo; Mlle NADINE BAUMGARTNER, St. Prex, Schweiz; Dra. ALICIA BUSTAMANTE VERNAL, Lima; Dr. ERNESTA CERULLI, Rom; Miss R. CORKILL, London; Missionär OLLE ERICSSON, Mission Baptiste, Bouar, A. E. F.; Konsul HILDON HERMES DA FONSECA, Göteborg; Fil. lic. fru ANNE-MARIE FRANZÉN, Stockholm; Prof. SVEN GRAUERS, Stockholm; Dr. phil. MARGRETHE HALD, Köpenhamn; Prof. CARL HENTZE, Frankfurt; Dr. LUCIANO HERRERA, Lima; Folkskollärare LARS B. HÖGBOM, Uppsala; Rektor BARBRO JOHANSSON, Bukoba, Tanganyika; Mr. CARLO LAMUR, Amsterdam; Dr. FLOY LINARES MÁLAGA, Arequipa, Peru; Docent BIRGER LINDSKOG, Uppsala; Prof. S. LINNÉ, Stockholm; Dr. L. K. MAHAPATRA, Ganhati University, Assam; Prof. SERGIO S. MARTINEZ, La Habana; Docent GÖSTA MONTELL, Stockholm; Mr. CHARLES P. MOUNTFORD, London; Docent PER PALME, Göteborg; Mme SERVOISE, Musée du Louvre, Paris; Mr. LEON SIROTO, Columbia University, New York; Missionär THORSTEN SJÖSTETH, Stockholm; Sr. JOSÉ TORD-NICOLINI, Lima; Leg. läk. STEPHAN VENDEL, Hälsingborg; Mr. KURT WEITZMANN, Princeton, N. J., och ambassadör CLAES WESTRING, Lima.

Följande arbeten och artiklar i ämnesfacket har 1958 publicerats av museets tjänstemän eller nära medarbetare:

HILBERTH J.: *Forskningsfärd i Gbayastammen.* Artikelserie i Motala Tidning 30. 8., 1., 3. och 5. 9. 1958. Motala.

HOLMER, NILS M. Y WASSÉN, S. HENRY: *Nia-Ikala. Canto mágico para curar la locura. Texto en lengua cuna, anotado por el indio Guillermo Hayans con traducción española y comentarios por . . .* 137 pp., Etnologiska Studier 23. Göteborg 1958.

LARSSON, KARL ERIK: *Arnhem Lands målningar på bark.* Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 3.4.1958. Göteborg.

» » » *Målningar på bark.* Pp. 10—12 i Konstperspektiv, årg. 14: 2, Göteborg 1958.

MOUNTFORD, CHARLES P.: *Australiska barkmålningar.* (Utställningskatalog, Etnografiska Museet, Göteborg, 26 mars —4 maj 1958). Övers. av K. E. Larsson, förord av K. G. Izikowitz. Göteborg, 1958.

WASSÉN, S. HENRY: *Nia-Ikala,* etc. Se ovan.

» » » *Ett praktverk om indiankonst.* (Rec.). Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 9.4.1958. Göteborg.

KARL GUSTAV IZIKOWITZ

AMERIKANSKA FÖRVÄRV 1958 OCH EN RESA I CENTRALAMERIKA

AV S. HENRY WASSÉN

I anslutning till deltagandet såsom representant för Etnografiska Museet i den 33:dje Internationella Amerikanistkongressen i San José de Costa Rica den 20—27 juli 1958 hade förf. ett välkommet tillfälle att med undantag för British Honduras besöka samtliga övriga centralamerikanska stater ävensom Mexico och Panamá.[1]) Ankomsten till Panamá ägde rum den 15/7 och återresan därifrån, sedan programmet i de olika länderna genomgåtts, den 14/9, varför det givetvis ej kunde bli fråga om ett längre uppehåll i någon av de speciella staterna. Avsikten var endast att så att säga presentera museet i ändamål att skaffa detta nya förbindelser och nytt material. Glädjande nog lyckades också detta åtminstone i någon mån så att inalles 268 föremål (fördelade på 38 samlingar) kunde hemföras. Huvuddelen av detta är arkeologiskt material från Costa Rica och Panamá, varav i det följande ett urval kommer att i korthet behandlas. Härvid kommer även en del övriga tillskott under året från de berörda länderna att nämnas.

---

[1]) Enl. rapport till styrelsen för Göteborgs Museum d. 19/11 1958. Utom till museimyndigheter o. d. instanser i de berörda länderna riktas här ett vördsamt tack till de stipendiefonder, företag eller enskilda vänner, som genom olika bidrag möjliggjort dels resans genomförande dels speciella inköp av litteratur, bildmaterial och föremål. Framför allt går tacket till Wenner-Grenska Samfundet, som lämnade det avgörande bidraget, samt vidare till Direktör Axel Adler, Göteborg; Anna Ahrenbergs fond för vetenskapliga m. fl. ändamål, Göteborg; Grosshandlare L. Buchholz, Göteborg; Mr. P. Curtiz, Gamboa, C. Z.; Direktörerna Victor Hasselblad och Allan Gertvall i AB. Victor Hasselblad, Göteborg, Generalkonsul Lorentz Holtermann, San José, C. R.; Herbert och Karin Jacobssons Stiftelse, Göteborg; Dr. Doris Stone, San José, C. R.; Generalkonsul Hilding Svahn, San Salvador, El Salvador; Svenska Kullagerfabriken AB, detta företag dels genom huvudkontoret i Göteborg dels genom kontoret i México, D. F. — Ett särskilt tack även till ledningen för Rederiaktiebolaget Nordstjernan (Johnson-Line), som åter visade sig vilja stödja vår forskning i de latinamerikanska länderna genom rabattering av biljettpriset Göteborg—Panamá—Göteborg, en oskattbar förmån. Sist men ej minst ett varmt tack till de många svenska vännerna vid beskickningar, konsulat, företag, etc., vilkas lokala kännedom och goda vilja att hjälpa en farande etnograf är av oändligt värde.

Costa Rica.

Samlingarna från detta land (58.40—53.) erhöllos dels genom köp, dels som gåvor och slutligen genom egna grävningar utförda i terrängen kring La Colombiana i Línea Vieja-området i öster tillsammans med generalkonsul L. Holtermann, som ordnade de nödiga tillstånden härför och ävenså bekostade denna detalj.

Just lagom till Amerikanistkongressen hade dennas president Dr. Doris Stone publicerat en *Introduction to the Archaeology of Costa Rica*, varjämte hon och kongresskattmästaren Sr. Carlos Balser, båda utomordentliga kännare av Costa Ricas kulturer, som gåva till kongressen även utgivit *The Aboriginal Metalwork in the Isthmian Region of America*, det senare arbetet i anslutning till en specialutställning ordnad i Nationalmuseet. Båda arbetena har som moderna översikter varit till utomordentlig nytta vid katalogiseringen av de hemförda samlingarna och kommer att i flera fall i det följande utnyttjas.

Ser man arkeologiskt på Costa Rica finner man att ehuru geografiskt olika så bildar områdena i nordöst och öster samt centralplatån en enhet, vilken Stone kallar »Atlantiska vattendelaren och Höglandsregionen». I detta område ingår t. ex. *Línea Vieja*, d. v. s. det rika fyndområdet mellan Guápiles och Puerto Limón kring järnvägen (Costa Ricas första, den »gamla linjen») mellan dessa platser, en region som av Stone träffande kallats en basar eller »the exhibition region of Costa Rica». Flertalet av de hemförda föremålen kommer just från »Old Line»-området. För detta särskiljer Stone fyra lokala gravtyper *»coyolillo»*, *»tapita»* eller *»tapa»*, *»tumba»* och *»cazuela»*. *Tumba*-gravarna, kantade av vertikal stensättning skulle närmast motsvara de på sin tid av Carl V. Hartmann under pioniärarbetet i Costa Rica i slutet av 1800-talet som »stone cist graves» definierade. En ytterligare lokal term, *fossa*, fick undertecknad av de lokala medhjälparna vid »La Colombiana».

I Línea Vieja-området ingår även som underavdelningar Talamancaområdet på slättlandet kring Puerto Limón, samt Reventazón-området kring floden med detta namn, sätet för de historiskt kända guetar-indianerna.

Ett andra viktigt kulturområde i Costa Rica är Nicoya i nordväst med lämningar från flera olika indianfolk, mest kända de s. k. chorotegerna, karakteriserade av en hög kultur, fullt aktiv vid upptäcktstiden. Man finner i deras område bl. a. originella stenarbeten såsom figurer av s. k. »alter ego»-typ och högst artistiska trebenta stenar eller rättare bord att mala på. Underdelen på dessa originella *metates* har uthuggits i sinnrika, genombrutna mönster, allt i ett stycke, arbeten som för tillkomsten förut-

sätter en högt utvecklad hantverksskicklighet. Skivan på dessa förmodligen ceremoniellt använda prakt-*metates* är utan uppstående kant, vilket såsom Stone och Balser påpekat får tolkas som att de använts för beredning av majs och ej för mer vattenkrävande produkter som frukter av pejibayepalmen (*Guilielma utilis* Oerst.), kakao och rotfrukter, för vilka man använt malstenar med markerad kant, en typ som för övrigt dominerar i Costa Rica.

Med en från boruca-indianernas språk lånad term som betyder »stora floden» kallar man nu modernt hela området kring Diquis eller Terrabafloden i söder för Diquis. Det karakteriseras av bl. a. förekomsten av absolut klotrunda stenar (ett vackert exemplar pryder den öppna gården i San Josés Nationalmuseum) med c:a 1,5 m diam. och av okänd användning, ehuru de som Stone påpekat i något fall uppenbarligen markerat gravfält. Guldföremålen i Costa Rica dominerar just i Diquis, medan arbeten av jade här är sällsynta. Generellt synes områdets kultur i mycket påminna om Chiriqui i nordligaste Panamá, också närmsta grannprovinsen. Från boruca-indianerna kommer det enda etnografiska föremålet från vistelsen i Costa Rica, en kvinnokjortel i storlek 87 × 153 cm, vävd av grov vit bomullsväv med invävd mönstring i blågrått, brunt, gult och svart samt med broderier i svart, lila och brunt. Detta mycket välkomna prov på en nu snart försvunnen textilkonst hos boruca överlämnades av specialisten på dessa indianer, Dr. Doris Stone, under en fest i hennes hem i Curridabat (58.59.1).

I övrigt är det från Costa Rica endast fråga om arkeologiskt material.

Sr. Carlos Balser har skänkt några föremål av keramik och sten från de olika kulturerna som nämnts ovan (58.40.1—12 och 14—15). Av intresse är bl. a. en rund polerskiva av sten (nr 7) från Línea Vieja, enligt givaren för guldarbeten och med ännu kvarsittande guldspån i ytan. I samband härmed kunde även en typisk trebent chorotegisk malsten, 74 cm lång, med ornamentik i form av slingor på översidans ändar och på undersidan runt hela föremålet, inköpas (58.40.13). Föremålet är trots sekundära skador ett vackert exempel på chorotegisk stenskulptur (fig. 1—2).

Sr. Enrique Ramírez, San José, en affärsman med även svenska förbindelser, lämnade som gåva en liten lerkärlssamling (58.41.1—6) från det fåtal kärl som ännu fanns kvar från hans broders en gång betydande samling som skingrats. Tyvärr var ej dessa kärl av högre kvalitet, men det gick dock att få typexemplar från både Nicoya (1—3), Diquis (4—5) och högslätten eller Línea Vieja (6).

Generalkonsul Lorentz Holtermann överlämnade som ett fynd från just den plats, där han nu har sin villa i stadsdelen San Vicente de Mora-

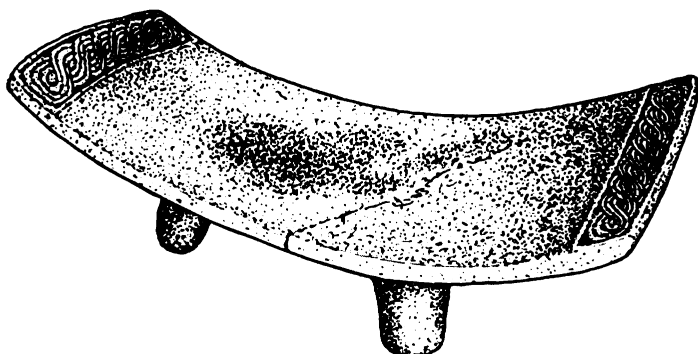

Fig. 1. Trebent *metate* eller malsten med ornament på överplanets kortsidor och längs hela undersidan. Typisk för chorotegisk kultur. Arkeologiskt fynd, Prov. Guanacaste, Costa Rica. 58.40.13, längd 74 cm. — *Typical Chorotegan metate. Guanacaste, Costa Rica. GEM 58.40.13, length 74 cm.*

via i San José två underbart välslipade och vackert formade små stenyxor. De anträffades tillsammans på c:a 50 cm djup vid grundgrävning för villan (58.47.1—2). Den ena är av gulgrå, den andra av en brun bergart.

Samme givare svarade också för ett vackert tillskott från Línea Vieja. Under vår vistelse där kunde han nämligen skänka samlingen 58.46.1—15, gjord av en gravsökare boende i La Colombiana-området. Samlingen omfattar bl. a. en malsten med konkav yta, avsedd att stöta frukter i (1), vidare i sten skulpterade huvuden av människor och jaguar (2—4), ett rökelsekar med rund skål och skulpterat skaft med rasselkula, (15, fig. 3 B) samt ett flertal lerkärl, bl. a. sådana av den typ som Doris Stone kallar »bredlinjiga hieroglyfstilen» och som finns i Línea Vieja och Reventazón-områdena (nris 7—9). Dessa kärl har tre fötter i form av djurhuvuden med skallerkulor i. Några andra vackra kärl är av delvis avvikande typer, bl. a. har ett i hög skålform tre ben med framställningar av människoansikten (10) och ett hör till den lineärt ristade typen (11). Samlingen var synnerligen välkommen. En av våra vänner i La Colombiana, Sr. Felix Menesses, passade också på att förstärka köpet med några gåvor (58.43.1—3), däribland en intressant vissla av lergods i djurform samt ett svart pulver av givaren anträffat och tillvarataget i en grav, som han av fynden i övrigt satte i samband med Guetar-indianerna. Pulvret har vid analys, som överingeniören Nils Mattson vid Forshaga Linoleum AB, Göteborg, haft vänligheten låta utföra, visat sig bestå av »troligen

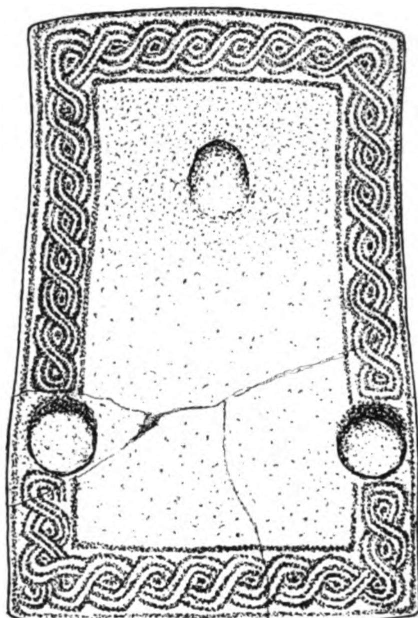

Fig. 2. **Bottensidans ornamentik på malstenen i fig. 1.** — *The decorated bottom of the same metate as in fig. 1.*

träkol, inte benkol». Som påpekats av Stone och Balser i redan namngivet arbete om metalltekniken i Centralamerikanska området (p. 14 och 17) användes träkol som bränsle men även i blandning med eldfast lera i gjutformarna, varvid rätta proportionen av träkol var av stor betydelse. Kolet bidrog nämligen att absorbera gaser och förhindra sprickbildning. Mr. Balser, som särskilt intresserat sig för dessa problem och gjort experiment för att efterbilda indianernas ursprungliga teknik, skänkte även till samlingen (nr 58.40.12) bitar av harts av den typ man brukar finna i Costa Rica-gravarna. Blandningen kol och lera användes alltså för formarna, vax och harts för modellering av figurerna, som göts enligt den förlorande formens teknik.

Även från Guetar-kultur är ett icke färdigslipat hängsmycke av sten (58.45.2) från Guápiles, skänkt av Mr. Karl P. Curtis i Gamboa, C. Z., en stor kännare även av dessa områden. Samme givare har även skänkt en 50 cm lång malsten på tre skivformiga ben samt en jaguarhuvudskulptur, även detta föremål från Guápiles (58.52.1). Han förvärvade själv föremålet under en resa i Línea Vieja-området. Från Guápiles kommer också

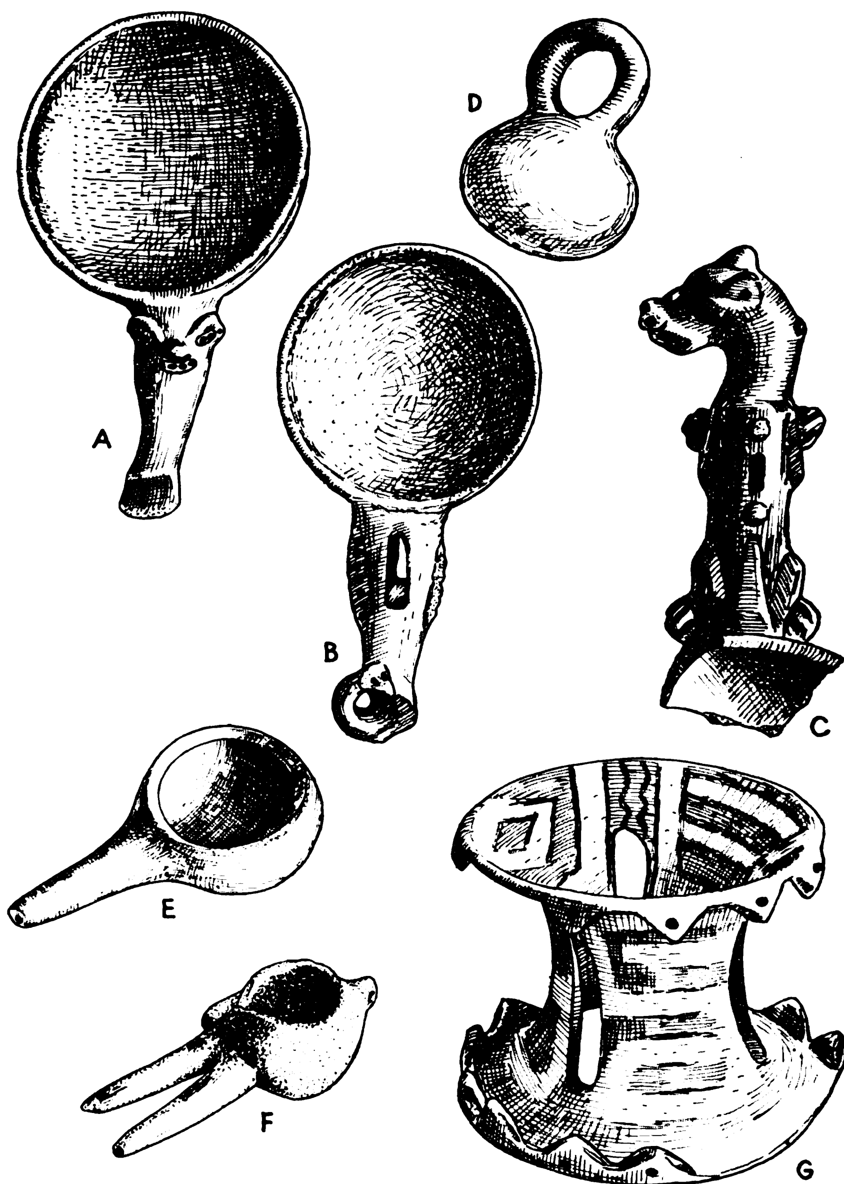

Fig. 3. Arkeologiska keramikföremål från Línea Vieja-området, Costa Rica. *A*, Rökelsekar, 58.50.3, 26,5 cm; *B*, Rökelsekar 58.46.15, 19,5 cm; *C*, Handtag till rökelsekar, 58.50.4, 18 cm; *D*, Skallra, 58.50.2, 7 cm; *E*, Enkeltubig och *F*, Dubbeltubig snuspipa, 58.44.1, 11 cm och 58.42.1, 8,5 cm; *G*, 9 cm högt lerkärlsstöd, 58.49.2. — *Archaeological pottery specimens from the region of Linea Vieja, Costa Rica. Incense burners, rattle, clay snuffers and clay pot holder.*

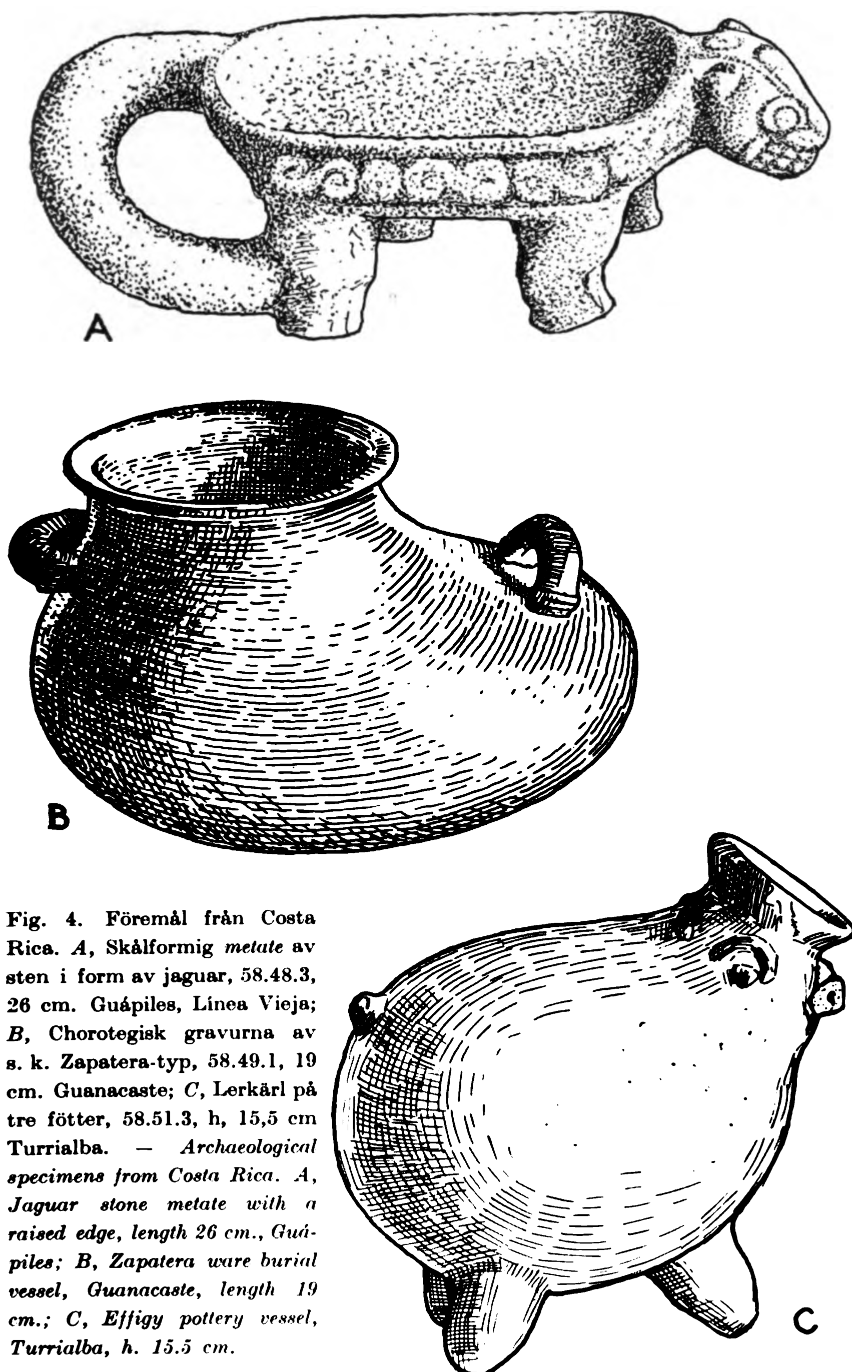

Fig. 4. Föremål från Costa Rica. *A*, Skålformig *metate* av sten i form av jaguar, 58.48.3, 26 cm. Guápiles, Línea Vieja; *B*, Chorotegisk gravurna av s. k. Zapatera-typ, 58.49.1, 19 cm. Guanacaste; *C*, Lerkärl på tre fötter, 58.51.3, h, 15,5 cm Turrialba. — *Archaeological specimens from Costa Rica. A, Jaguar stone metate with a raised edge, length 26 cm., Guápiles; B, Zapatera ware burial vessel, Guanacaste, length 19 cm.; C, Effigy pottery vessel, Turrialba, h. 15.5 cm.*

samlingen 58.48.1—7 som kunde köpas i San José. Den omfattar bl. a. en 9,5 cm lång hängprydnad av en jadeliknande bergart, genomborrad för att kunna bäras i snodd och med fågelmotiv (58.48.1), ett antal vackra lerkärl samt en 26 cm lång metate eller kanske hellre skål av sten (58.48.3, se fig. 4 A) i form av en jaguar med huvud, svans och ben. Skålbredden är 14,5 cm. Även här har skulpturen smyckats med ytornament. Samme säljare sålde även tre lerkärl enligt uppgift funna i Turrialba-området (58.51.1—3). Det är fråga om bl. a. ett kärl i Nicoya- eller höglandsstil (i mycket detsamma), ett kärl i form av en frukt samt det lustiga djurkärlet (58.51.3) här återgivet som fig. 4 C.

Från en säljare av kuriositeter i San José kunde två för museet intressanta typföremål förvärvas. Det ena (58.49.1), se fig. 4 B, är ett 19 cm långt gravkärl av s. k. Zapatera-typ, en skoformad urna med två grepar. Dessa urnor, varav detta är ett helt litet exemplar, då det finns c:a meterlånga, har använts vid s. k. sekundär begravning, i detta fall väl av ett barns ben. De är karakteristiska för chorotegkulturen i Nicoyaområdet, och anträffades först i stort antal på ön Zapatera i Nicaraguasjön. Det andra föremålet, ävenledes av keramik (58.49.2), är ett 9 cm högt vackert målat underlag använt att placera lerkärl på. Dessa i den engelskspråkiga litteraturen som »clay pot holders» eller »pottery stands» definierade föremål är allmänna i Costa Ricas högland men anträffas även i Línea Vieja-området, varifrån just detta exemplar kommit (se fig. 3 G).

Andra typföremål från Costa Rica är enkel- eller dubbeltubiga keramikpipor, som man förmodar använts för snusning av *cahoba-* (*Piptadenia-*) pulver, möjligen för tobakspulver. Flera exemplar förvärvades. En eftermiddag kom en lantarbetare vandrande på järnvägen framför Williamsburg i Línea Vieja-området, och då vi började talas vid, överlämnade han utan att vilja ha någon ersättning (ej ens cigarretter) det dubbeltubiga exemplaret (58.42.1, se fig. 3 F), vilket är försett med en ring i godset för att kunna bäras. Ett annat dubbeltubigt exemplar (58.50.1) samt ett enkeltubigt (58.44.1, fig. 3 E) köptes i San José. De representerar guetarkultur. Bruket att snusa det narkotiserande *Piptadenia*-pulvret har söderut i Centralamerika förmodligen haft en vidsträckt användning och är ännu känt från indianstammar i t. ex. Colombia.

Lustiga typföremål för Costa Ricas arkeologi är de bygelförsedda skallrorna av målat lergods med perforeringar på undersidan. En sådan avbildas i fig. 3 D (58.50.2). Den kunde tillsammans med ett typiskt rökelsekar (58.50.3, fig. 3 A), skaft till ett annat sådant (58.50.4, fig. 3 C), en okarina av ljust lergods (58.50.5) och en i svartådrig, grågrön bergart utförd stenyxa, försedd med hål för en bärsnodd och ansedd som cere-

Fig. 5. Typisk stenkantad grav, 90×170 cm., trakten av La Colombiana, Línea Vieja, Costa Rica. Foto förf. — ***Stone-lined grave, 90 × 170 cm., region of La Colombiana, Línea Vieja, C. R. GEM, photo no. 14.405.***

moniell (58.50.6) förvärvas i San José. Samtliga dessa föremål har lokaluppgiften Línea Vieja.

Från Costa Rica återstår slutligen att nämna något om de fynd som gjordes i samband med grävningar företagna i La Colombiana-området i slutet av juli 1958 i sällskap och samarbete med generalkonsul Holtermann, några lokala gårdsägare samt fyra peoner. Första rekognosceringen framför »Williamsburg», c:a 15 m öster om järnvägslinjen, i hagmark som var relativt lätt att röja, gav ej påtagligt resultat, utom att vi där anträffade stenkantade gravar, dock endast med smärre lösfynd som fötter till lerkärl, något bottenfragment, skallerkula, o. d. Försöksgrav 1 uppmättes i stenkantningen till 70×140 cm. Ett överlager av c:a 14 stora stenar och ett andra lager med mer regelbundet lagda stenar (c:a 38) på 25 cm djup konstaterades (fynd nr 58.53.1—5). Endast 2 m väster om »grav 1» anträffades en annan rektangulär stenkantad grav (90×170 cm), lokalt av en typ kallad »fossa» (fig. 5). Som fynd tillvaratogos några keramikfragment, bl. a. fötter till lerskålar (58.53.6—10). Ett tredje försök i samma terräng gjordes tätt vid föregående, då en svag kantmarkering lokaliserats. Här gav försöksarbetet blott några skärvor till resultat, (58.53.11—13). Dekoren är i rött och vitt, går lätt av och synes vara s. k. *fugitive*. Denna typ av dekor har Doris Stone diskuterat för Diquis-

regionen för en gammal typ av gods, och man antar att pigmenteringen skett efter bränningen (en parallell finns i Paracas, Peru).

I en skogsmark c:a 200 m söder om »La Colombiana» påbörjades två försöksgrävningar, som dock blev helt fyndlösa och liksom de föregående måste överges. Först i ett mycket tätbevuxet område, ytterligare något hundratal meter söder om »La Colombia», väster om järnvägen, kunde efter en del försök en indiangrav lokaliseras och utgrävas. Fynden från denna grävning har katalogiserats som 58.53. 14—34. Efter en på grund av vegetationen omständlig röjning konstaterades först ett övre lager av grova stenar. Gravtypen benämndes av de lokala kännarna som en *loca* (d. v. s. »galen» grav = oregelbunden). Längddimensionen var 161 cm, bredd i väster 105 cm, smalare åt öster, orienteringen nästan rätt östlig-västlig. Utom övre fyllnadslagret med stenar märktes en kantlinje av oregelbundna stenbumlingar (se bild 6). Ströfynd, s. k. *tiestos*, gjorda i övre fyllnadslagret, bestod av keramikfragment (därav kantfragment med bredlinjigt rött i dekoren) samt ett kantfragment med ristad dekor (nris 58.53.14—18). Det första hela kärlet, ett litet runt med utsvängd mynningskant, 9 cm högt, kantdiameter 10 cm, utan ornamentik, anträffades på 85 cm djup i gravens nordvästra del (fig. 7 A, kat.nr. 58.53.19). Där låg även ett av jordtrycket söndermosat trefotskärl (nris 21—26 i samlingen). Kärlet har ej kunnat sammanfogas, men av fragmenten framgår att det varit av den typ som Doris Stone avbildar som fig. 11 a i avsnittet om »Atlantic Watershed» etc. i »Introduction to the Archaeology of Costa Rica», San José 1958, alltså ett gods med applikationer och punktornamentik (fig. 7 E). På något högre nivå än det lilla runda kärlet nr 19 anträffades i väggen till gravens n. v. del ett 12,5 cm långt ihåligt skaft med rasselkula till ett rökelsekar. Detta skaft (58.53.20) har en plastisk ornamentik i form av en fågel med lång näbb (se fig. 7 F). Som fynd i schaktjorden till graven anträffades ett fragment (58.53.32, fig. 7 G) som troligen också smyckat ett sådant skaft. Hela rökelsekar med små dekorativt formade djurfigurer på skaftet avbildas t. ex. av S. K. Lothrop i arbetet *Pottery of Costa Rica and Nicaragua* (vol. II, New York, 1926, fig. 255 o. 256) såsom fynd från närliggande lokalen Las Mercedes, även denna plats vid förutnämnda järnvägslinje.

Gravens bäst bibehållna lerkärl är det 11 cm höga i figurform med bygelhandtag på ryggen som avbildas i fig. 7 B. Frampartiet av kärlet (58.53.27) med ansikte, mun, näsa, öron, är väl utformat. De två tydliga brösten tyder på en kvinnoframställning. Möjligen är den runda »knappen» under brösten en navel, försåvitt ej en markering av könsorgan avses. Kärlet har även plastiskt formade armar. Endast ett litet parti av kärlets myn-

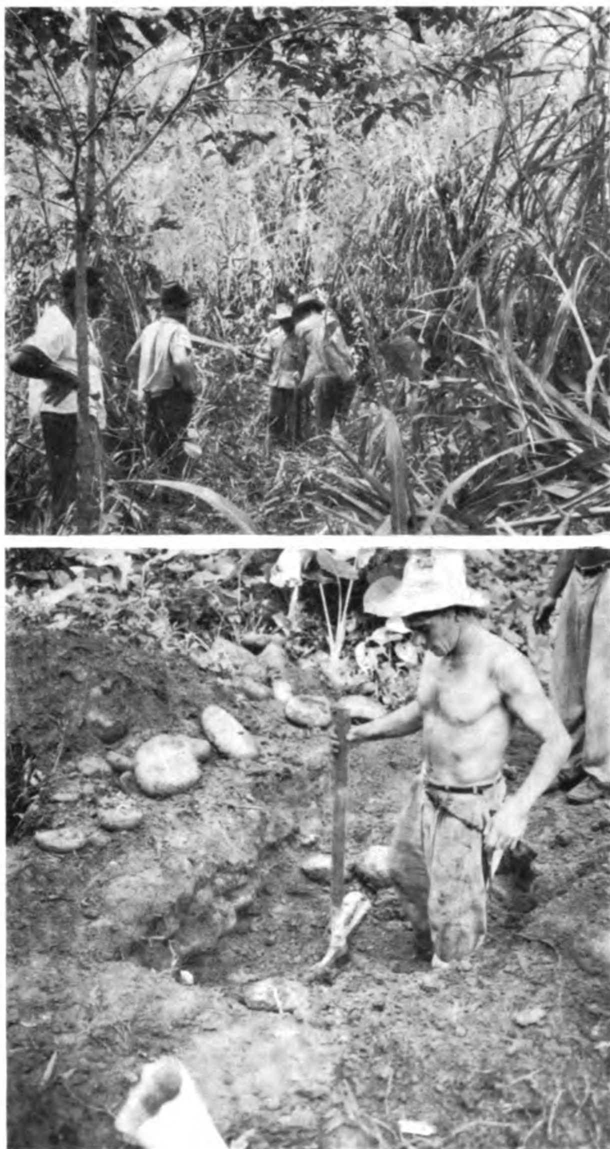

Fig. 6. **Röjning i tätbevuxen hagmark och grävning av en *loca*-grav s. om La Colombiana, Línea Vieja, Costa Rica. Foto förf.** — ***Clearing the bush and digging a grave located south of La Colombiana, Linea Vieja, C. R. GEM, photo no. 14.407.***

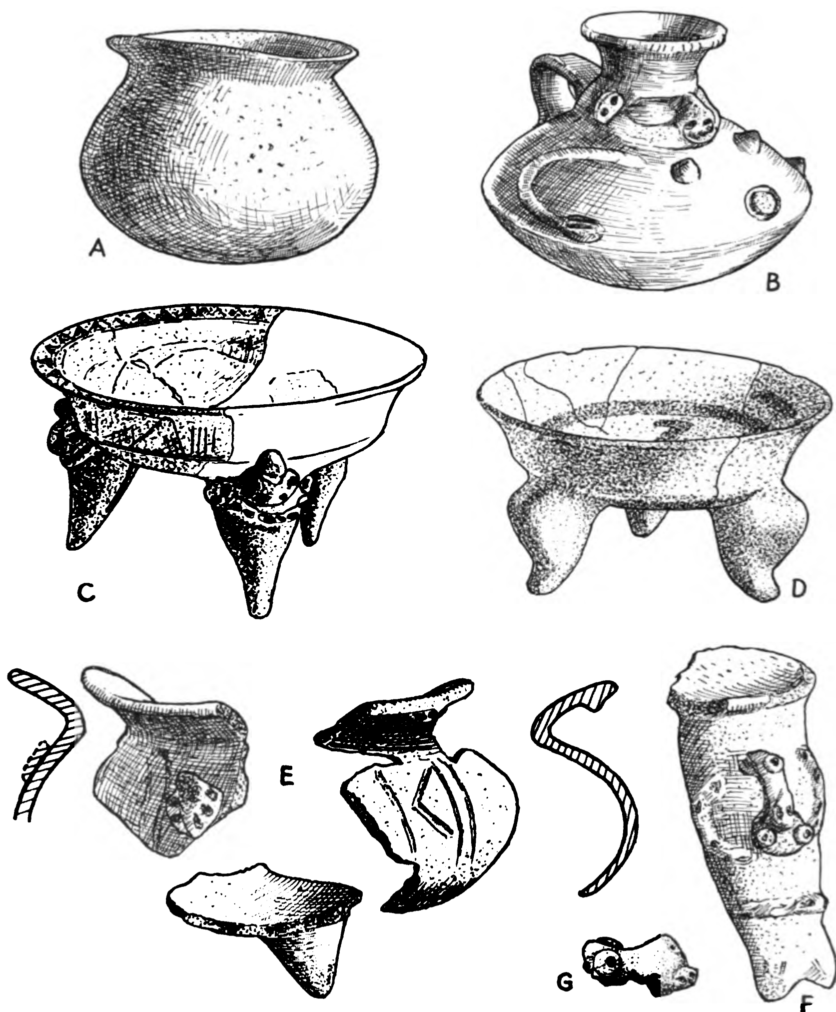

Fig. 7. Keramikföremål anträffade i graven, fig. 6. Saml. *58.53.* 14—34. *A*, Kärl, nr 19, h. 9 cm; *B*, Figurkärl, nr 27, h. 11 cm; *C—D*, Trefotskärl som låg krossade och sammanbakade, nris 33 o. 34, h. 9 o. 10 cm; *E*, Fragment till liten skål, nris 21,22 o. 24; *F*, Ihåligt skaft med rasselkula till rökelsekar, nr 20, längd 12,5 cm. *G*, Fågelhuvud, troligen utsmyckning på rökelsekar, nr 32, längd 2,5 cm. — *Pottery encountered in the grave seen in fig. 6. Coll. 58.53.14—34.*

ningskant var skadat. I Lothrops ovan citerade arbete (vol II, fig. 244, *b*) avbildas ett fragmentariskt liknande figurkärl från Las Mercedes likadeles med på kärlkroppen modellerade bröst och armar samt en knoppformig könsmarkering. Ytterligare två kärl, båda av trefotstyp, kunde tillvaratagas. Nr 33 låg krossat sammanbakat med kärlet 34 (se fig. 7 C—D) på 85 cm djup i gravens östra del. Nr 33 kunde tyvärr endast räddas fragmentariskt men de tre fötterna placerar det i gruppen »combination wares» som s. k. »effigy head leg ware» enligt terminologien hos Stone. Urnan är av brunrött gods med finristad ornamentik på utsidan och innerkanten. Fötterna har grovt modellerade intryckspunkterade plastiska framställningar av ett huvud. Den 10 cm höga skålen på tre ben av utsvängd och nedåt i en spets smalnande typ (58.53.34, se fig. 7 D) har en diameter av 18 cm. De tre fötterna har var sin skallerkula, och skålens dekor består på innerbotten av breda, röda band. Godset är brunrött. Som ovan nämnts anträffades den tillsammans med nr 33. Några metallfynd från indiansk tid gjordes ej vid grävningen, och en i fyllnadsjorden nedrasad rostig stängselkrampa kunde härledas till de betesstängsel som för många år sedan stått här, då marken varit avröjd och använts som betesmark för gårdsägarna. Graven gav i sin helhet ett prov på de stilblandningar, som är typiska i fynden från Línea Vieja-området.

Honduras.

Etnografiskt räknas jicaque-indianerna i Honduras till låglandsstammarna vid Caribiska havet. Jicaque, vars språkliga ställning är omtvistad, har under senare år särskilt studerats av den amerikanska etnografen Mrs. Anne Chapman Baudez, verksam i Mexico och Costa Rica. Ett löfte av henne vid Amerikanistkongressen har senare under året resulterat i ett med tanke på de sydliga dragen i jicaque-kulturen välkommet bidrag till samlingarna, nämligen ett 212 cm långt blåsrör, samlat av henne under fältarbete 1957 i Montaña de la Flor, Dep. Francisco Morazán. Blåsröret, som borrats ur stammen av ett träd, tillhör den enkeltubiga sorten. Som ammunition tjänar över eld brända lerkulor, vilka nu för tiden jämnas för sitt ändamål med en tom patronhylsa som effektivt verktyg. Även lerkulor och en hylsa ingår i samlingen liksom fotografier av en jicque-man med blåsrör tagna av fältetnografen (58.64.1a-g, se fig. 8).

El Salvador.

Från detta land ånyo besökt på speciellt uppdrag och för studier 7/8—19/8 1958 kan nämnas en ansiktsmask av trä (58.38.1) från Salcoatitán, Dep.

Fig. 8. Jicaqueindian med blåsrör. Foto Mrs. Anne Chapman Baudez under etnografiskt fältarbete i Montaña de la Flor, Dep. Francisco Morazán, Honduras 1957. — *Jicaque Indian with blowgun. Photo Mrs. Anne Chapman Baudez during her fieldwork in Montaña de la Flor, Honduras, in 1957. Courtesy Mrs. Anne Baudez.*

Sonsonate, samt en träkrok (58.38.2) använd av lantbefolkningen på Hacienda San Andrés, Sitio del Niño, att skära gräs med och som försvar mot ormar. Om masken (fig. 9), insamlad 1940, saknas närmare uppgifter. Träkroken (fig. 10) är i all sin enkelhet ett intressant föremål av exakt den typ, som Erland Nordenskiöld nämnt som förekommande i Chaco i Sydamerika, där han ansåg detta redskap som ett för Chaco isolerat element (»Comp. Ethnogr. Stud.», Vol. 1, Göteborg 1919, fig. 3).

Guatemala och Mexico.

Även förvärven i Guatemala, där jag kunde vistas den 19—27/8 blev rent etnografiska och huvudvikt lades vid indianska textilier.

Samlingen 58.54.1—6, förvärvad i Guatemala, utvaldes därför så att den kom att omfatta två s. k. *tzut*, den ena (54.1.) från Palín, Escuintla, den andra (54.2) från Chichicastenango, Dep. Quiché. En *tzut* är en i regel

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 9. Ansiktsmask av trä, 58.38.1, h. 21 cm. Salcoatán, El Salvador. — *Wooden mask, Salcoatitán, El Salvador.*

Fig. 10. Krokformigt träredskap av etnografiskt intresse, Hacienda San Andrés, El Salvador, 58.38.2, längd 56 cm. — *Implement of wood of ethnographic interest. Hacienda San Andrés, Sitio del Niño, El Salvador.*

fyrkantig textil, broderad med djurfigurer o. d. alltefter de lokala stilarna. Det är ursprungligen en mans huvudbonad, men användes ofta av kvinnorna att svepa in smärre föremål i, ofta även som barnbära.

En *huipil*, d. v. s. en ärmlös kvinnodräkt (-skjorta) i olika mönstringar och utföranden är något typiskt för guatemaltekiska textilsamlingar. Nr 58.54.3 utgör en på gasväv med fåglar och X-figurer i blått, rött, gult och grönt samt mörkt lila broderad bomulls-*huipil* från Cobán, Alta Verapaz. Vidare ingår en typisk *huipil* (58.54.5) från San Antonio Aguas Calientes, en vävarby till vilken vi strax återkommer, samt en väska av ull från cakchiquel-indianer i Sololá, slutligen också en strimmig ikattextil (s. k. *jaspe*) från Quetzaltenango (58.54.6).

En resande etnograf begagnar givetvis även ett tillfälle att vid en vistelse i Ciudad de Guatemala besöka jämväl Antigua, den nuvarande huvudstadens föregångare, till största delen förstörd och övergiven på 1770-talet efter en serie av seismiska katastrofer. Staden reparerades dock successivt i någon mån, och där den nu ligger som en liten pärla på

1500 m höjd i Sacatepéquez, ca 40 km från huvudstaden, utgör den ett idylliskt mål. Staden har liksom hela Guatemala upptäckts av en intensiv turistström, och i sin tur har indianerna i byarna däromkring upptäckt de köpstarka turisterna. Vad flitigt hemarbete i en indiansk vävarby kan åstadkomma säljes på marknaderna eller under direkt gårdfariehandel.

De kända guatemalaexperterna Vera Kelsey och Lilly de Jongh Osborne karakteriserar i boken »Four Keyes to Guatemala» den av pokomántalande indianer (d. v. s. en mayagrupp) bebodda nyssnämnda San Antonio Aguas Calientes, endast 6 km från Antigua, som en av landets mest typiska och attraktiva byar, känd för de bästa textilierna och färgkombinationerna. Det var därför roligt att i Antigua få tillfälle till köp direkt av några kvinnor från denna by av samlingen 58.55.1—9. Denna omfattar dels en komplett vävstol (varmed en gammal kvinna satt och arbetade medan kommersen pågick) med en påbörjad väv, dels olika textilier. Av dessa kan nämnas en ikat (*jaspe*) i svart, blått, gult och vitt (2), broderade *huipil*-vävnader (3—4), långa bälten (s. k. *fajas*) för kvinnodräkten (5—6) samt en flerfärgad *servilleta*, en variation av *tzut*, använd för att stoppa frukter o. d. i under resor samt som underlägg vid festmåltider. Detta liksom flertalet förvärv under resan möjliggjordes framför allt därav, att museet tack vare generalkonsul Hilding Svahns gåva för inköp av americana kunnat sända med en begränsad inköpskassa. Som svensk etnograf har jag annars i regel fått resa så under knapphetens kalla stjärna, att medel för inköp ej funnits, just då de goda tillfällena erbjudits.

Med nämnandet av ännu en *huipil*, typisk för Cobán i Alta Verapaz (58.56.1) övergår vi nu till några förvärv i México, även de av övervägande textil art.

Två handspunna garnprover lämnade som gåva av föreståndarinnan vid textilavdelningen i Museo Nacional, México, Sra. Irmgard Weitlaner Johnson, har sitt särskilda intresse.

Den ena härvan (58.57.1) är av bomullsgarn som färgats med *cavaco* d. v. s. färgämnet från purpursnäckan (*Purpura patula pansa*), som finns på Mexicos klippkust vid Stilla havet. Garnprovet kommer från Mixteca Baja i México. Enligt experten Irmgard Weitlaner Johnson användes purpurfärgen i det gamla Mexico endast för vissa dräkter och några andra specialändamål.

Den andra härvan (58.57.2), från Mixteca Alta, utgör ett prov på handspunnet silke färgat med *grana* d. v. s. koschenill, som bekant erhållet av sköldlusen. För att få färgämnet (av aztekerna kallat *nochiztli*, även skrivet *nochextli*) använder man sig av torkade honexemplar av insekten (*Coccus cacti* L.). Insekterna odlades i gamla tider på en i Mexico viktig

kaktus kallad *nopal* (*Nopalea cochenillifera* L.), som är tagglös och anses framkommen genom selektiv odling. I sin tur är *Nopalea* mycket lik *Opuntia ficus-indica*, och Harvard-botanisten Dressler uppger i en artikel om förkolumbiska kulturväxter i Mexico, att man i Oaxaca vid modern odling av *cochinilla* eller nämnda sköldlus använder *Opuntia* som värdplanta. I sitt 1959 utgivna stora lexikon över mexikanismer anger Santamaria dock den i gamla Mexico använda *nopal* som en taggig kaktus (*Dactyliopius cacti*), vilket tyder på att man kunnat odla de viktiga insekterna på flera sätt. I varje fall skattades scharlakan mycket högt i det forna Mexico, och man vet att Moctezuma fick koschenillsändningar i tribut, speciellt från mixtekerna och från Oaxaca.

Genom de två garnproverna skänkta av den mexikanska textilspecialisten har alltså två viktiga naturliga färgningsmetoder belysts.

Genom museet förmedlades även förbindelsen med en indianska, som kunde skaffa autentiska textilier. Härigenom tillkom samlingen 58.58. 1—10. Den omfattar t. ex. en mycket vacker *quechquémitl* (eller *quexquemetl*), d. v. s. halskrage av vitt bomullsgarn med broderier i rött, mörkblått och grönt (58.58.2). Vidare en serie föremål från amusgo-indianer i byn Xochistlahuaca i östliga delen av staten Guerrero, nämligen kvinnokjortel och två vackra *huipil*-skjortor, den ena av gasväv (58.58.4), den andra av grövre vit bomullsväv (58.58.5), båda med broderier över hela ytan. Ävenså ingår i samlingen en textil av det slag vari mexikanska indianer brukar linda in sina *tortillas* under resor (58.58.6). Resten av samlingen består av en dräkt av bomull för en pojke, hans väska av agavefibrer, en kalebass för tobak samt en kalebasskål (*jícara*) för vatten (58.58.7—10).

Ytterligare mexikanska textilier har museet under 1958 kunnat förvärva genom köp direkt från Mrs. Nelly Wäsström. Samlingen (58.15.1 a—c, 2, 3 a—c) omfattar kjol, blus och bälte till kvinnodräkt från San Andrés Larrainzar i Chiapas, vidare från samma lokal en slända, samt från Zinacantan, även i Chiapas, delar av mansdräkt.

Ett mycket välkommet mexikanskt etnografiskt tillskott till årets samlingar utgöres av några föremål skänkta av docenten Gösta Montell, Stockholm (58.18.1—4). Intressantast är föremålen 2 och 4, ett kastträ och ett spjut med flera järnspetsar. I det forntida Mexico var en *atlatl* eller kastträ ett ytterst viktigt vapen, och man känner arkeologiskt synnerligt praktfullt utskurna sådana. Numera används enkla kastträn, på två sidor försedda med ränna och i denna inskjutande hake för spjutskaftets anläggning, endast på enstaka platser som t. ex. byarna kring Texcocosjön — beskrivet av Montell i hans bok Mexikanskt, Stockholm 1936, p. 75—77 — »endast vid andjakten för dödandet av skadskjutna fåglar.»

Panamá.

Denna stat blev resans inledande och avslutande del, och genom goda förbindelser med olika kretsar har till båtnad för samlingarna flera olika sådana kunnat registreras.

För att börja med det etnografiska har Mr. Karl P. Curtis, Gamboa, C. Z., skänkt några föremål från guaymí-indianer (58.2.1—4). Det är fråga om en grann halskrage av i mönster ordnade glaspärlor uppträdda på *pita*-tråd (58.2.1), ett länge saknat föremål. Dessa kragar ingår i guaymídräkten vid högtidligare tillfällen såsom vid stammarnas *krunkite* (på spanska *balsería*), ceremoniella spel eller danser som hålles i september. Vidare utgöres gåvan av tre mönstrade bärväskor (58.2.2—4), två av dem gjorda av fibrer av *Ananas magdalenae*, lokalt kallad *pita* och *piñuela*, den tredje gjord av *maragua*, en term från Darien för *Inophleum armatum* (Miguel) Pittier, en *Moraceae*. Det är denna, som indianerna i Panamá ursprungligen med förkärlek använt för att efter rötning och bultning bereda basttyg av. Hos panamansk negerbefolkning på atlantkusten lär namnet vara *cucuá*. Just denna term finner vi för övrigt på en basttygsdräkt bestående av huvud med hängande ryggskört, jacka och byxor (58.36.1 a—c), vilken genom förmedling av Mr. Curtis under resan kunde inköpas från Penonomé, huvudorten i Coclé. Masker av detta slag användes i dessa delar av Panamá under Corpus Christi-fester, då de s. k. *cholos* från bergen kommer in till Penonomé och drar omkring på gatorna under diverse upptåg och superier. Dräkten föreställer en viss ande, och man sjunger visor av t. ex. följande innehåll: »Jag är den store onde anden från bergen. Jag hälsar Er alla. Jag sjunger för flickorna, och den vackraste skall jag ta med mig, även om hennes mamma inte gillar det.» I en beskrivning översatt till engelska från tidningen »La Nación» den 30/7 1955 omtalas bruket med *cucuá*-maskerna som en »harmless Indian folkloric custom.» En korg, som flätats av samme man som gjort masken, medföljde vid köpet (58.36.2 a—b).

Professorn i etnografi vid Universidad de Panamá, Dr. Reina Torres, har bidragit till samlingen med ett mycket välkommet cunaindianskt föremål, nämligen en i balsaträ skulpterad ämbetsstav för en *suaripet* (eller *sualipet*), d. v. s. indianpolis, som bär staven, *suara*, som tecken på sin värdighet. Detta föremål (58.24.1) är 104 cm långt och som framgår av bild 11 gjort i typisk cunastil och målat i växtfärger. Framför allt är det roligt, att staven kommer från cuna i Majé vid Bayanofloden, d. v. s. den inre grenen av stammen, från vilken vi förut knappast har något medan däremot så mycket från kustgrupperna. Staven insamlades av dr Torres under hennes fältarbete vid Bayano i början av juli 1958.

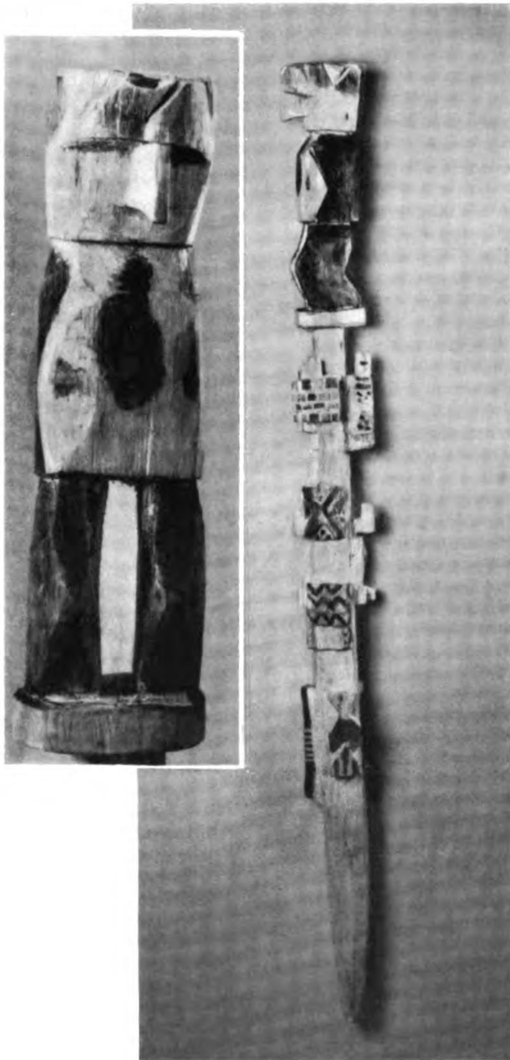

Fig. 11. ***Suara*****, 104 cm lång med människo- och djurfigurer snidad ämbetsstav för cunaindiansk polis. R. Bayano, Panama, 58.24.1.** — ***Suara, carved and ornamented emblem for a suaripet or Cuna Indian police. R. Bayano, Panama. Length 104 cm.***

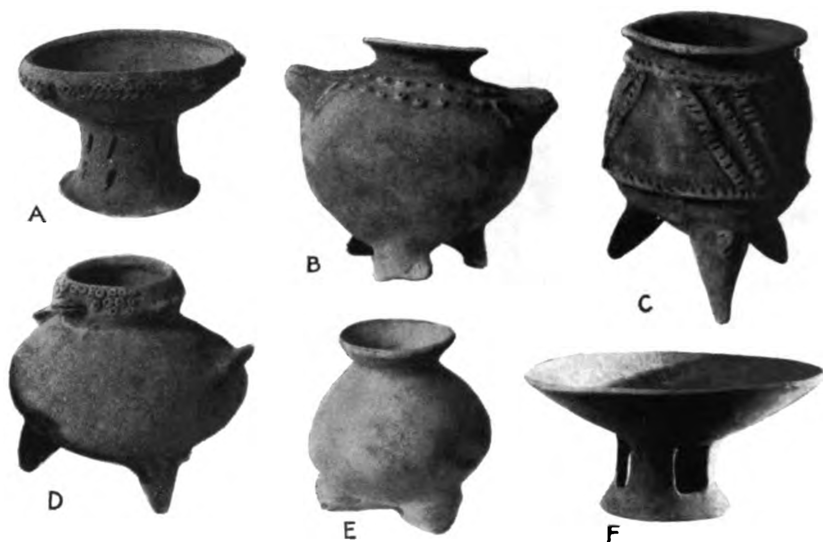

Fig. 12. Urval av lerkärl från en grav i Sonádistriktet, Veraguas, Panama. Även kärlen i fig. 13 från samma grav. Saml. *58.22.*1—19. *A*, nr 15, h. 11 cm.; *B*, nr 4, h. 18,5 cm; *C*, nr 11, h. 16 cm; *D*, nr 3, h. 16 cm; *E*, nr 19, h. 11 cm. o. *F*, nr 14, diam. 26 cm. — *Selection of pottery from a single grave at Cenegal (Guarumal), District of Soná, Veraguas, Panama. Also the jars seen in fig. 13 belonged to this grave as well as other vessels in Coll. 58.22.1—19.*

Det arkeologiska tillskottet från Panamá blev betydande, men utrymmet medger t. v. icke här en alltför stor exemplifiering. Nämnas måste dock samlingarna 58.22.1.—19 och 58.23.1—4, båda överlämnade av chefen för Museo Nacional, prof. Alejandro Méndez, dels på museets vägnar dels privat. Samlingen 58.22. omfattar ett slutet keramiskt fynd från en grav i Cenegal (Guarumal), Sonádistriktet, Veraguas. Den utgör genom de skiftande djurformerna (varav ett urval i fig. 12—13) i odekorerad keramik ett värdefullt prov på typiska Veraguas-kärl. Etnografiska Museet är skyldigt prof. Méndez och Museo Nacional i Panamá stort tack för denna utmärkt utställningsbara gåva. Ej minst gäller detta också prof. Méndez privata bidrag, fyra visserligen fragmentariska med dock tekniskt intressanta fragment av guldfigurer från Veraguas visande prov på *mise en coleur* och dylika därifrån kända metallbearbetningstekniker.

Även några av Mr. Karl P. Curtis skänkta föremål kommer från Veraguas, bl. a. en vacker lerskål på fot från R. San Pablo i Soná (58.45.3. fig. 14). Också den köpta samlingen 58.34.1—6 med lerkärl i djurform från

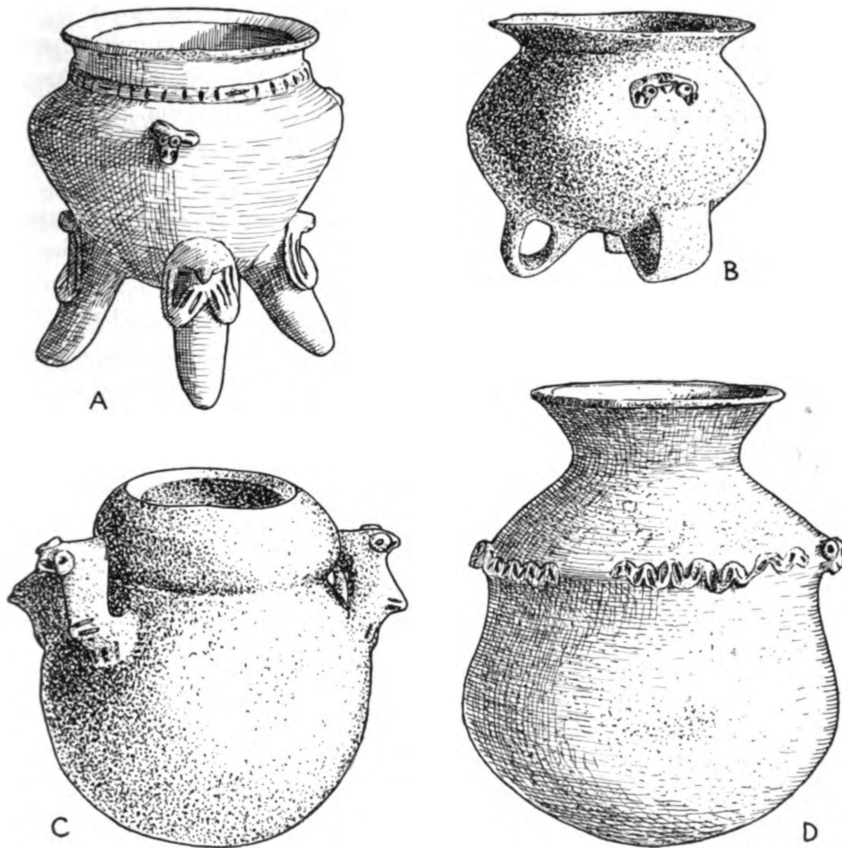

Fig. 13. Urval av keramikkärlen funna i samma grav som föremålen i fig. 12. Soná-distriktet, Veraguas, Panama. Saml. *58.22.1*—**19.** *A*, **nr 12, h. 13 cm;** *B*, **nr 17, h. 10 cm;** *C*, **nr 10, h. 14 cm o.** *D*, **nr 9, h. 20 cm. —** ***Selected pottery vessels found together with those shown in fig. 12 in a single Veraguas grave. Coll. 58.22.1*—19.**

Fig. 14. Lergodsskål på hög fot. Ornamentik i form **av vinkelställda rader av** punktintryck i **skålens ut-dragna hörn. San** Antonio, R. San Pablo, Sonádistrik-**tet, Veraguas.** 58.45.3, h. 13 cm. — *Pedestal bowl with punctate ornamentation, h. 13 cm. District of Soná, Veraguas.*

Soná samt några kärl funna vid grundgrävning för fästena till en ny bro över Río Coclé år 1958 bör nämnas. Det är en keramik, som enligt specialisten S. K. Lothrop's uppgift till samlaren är äldre än den polikroma coclékeramiken, då den i lagerföljder anträffas under denna.

Sydamerika.

Tillskotten från Sydamerika 1958 har samtliga råkat bli arkeologiska.

Sjökapten K. A. Blomqvist, Lerum, har haft vänligheten skänka ett lerkärl från Ilo på Perus sydkust (58.6.1). Detta föremål jämte en del andra keramikfynd anträffades en gång på 1920-talet av ett sällskap från finska tremastade barken Winterhude, då man gått i land i Ilo och tydligen fick tillfälle pröva lyckan med spaden.

Ett annat enstaka peruanskt förvärv är ett Nazca-kärl (58.65.1), vars äggformiga kärlkropp har dekor i form av ett människoansikte. Kärlet köptes från en privatperson, som genom arv haft det i sin ägo under många år.

De stora sydamerikanska nyförvärven har kommit till museet genom byte. Mest betydande är samlingen 58.63.1—177, ett urval av arkeologiska typföremål från Ecuador erhållet från Museo Víctor Emilio Estrada, Guayaquil, i utbyte mot arkeologiskt och etnografiskt material från oss, sedan ett förslag om sådant byte 1957 framlagts för den kände ecuadorianske forskaren Emilio Estrada. Urvalet i Guayaquil har gjorts så, att flertalet av de kända kulturerna i Ecuador blivit representerade, och katalogiseringen har kunnat ske efter bl. a. uppgifterna i en serie arbeten om Ecuadors fornkulturer, vilka Sr. Estrada successivt utgivit grundade på hans egna eller i samarbete med amerikanska arkeologer utförda grävningar. Samlingen är huvudsakligen keramisk, men en serie av metallföremål från Milagro-zonen i Guayas ingår också liksom en tyvärr dock fragmentarisk 71 cm hög stenstol av U-formig Manabi-typ (58.63.38), vars ena arm saknas. Underpartiet bildas av en hukande djurfigur. Mest kända är dessa föremål genom Marshall H. Saville's arbete om Manabi (New York 1907). Två av de viktigaste fyndplatserna har varit Cerro de Hojas och Cerro Jaboncillo. I arbetet »Los Huancavilcas» (Guayquil 1957) påpekar Emilio Estrada, att Saville på dessa lokaler anträffade det komplexa keramiska Manteño-materialet på sådant sätt, att det ej kan råda tvivel om att det hör samman med den kultur, som frambragt de s. k. stenstolarna i Manabi.

Då Ecuadors arkeologi förut varit mycket blygsamt företrädd i samlingarna i Göteborg, får det under 1958 slutförda bytet med ett urval från ett 15-tal viktiga fyndplatser och flera olika kulturer betecknas som för-

månligt. Rederiaktiebolaget Nordstjernan medgav älskvärt fraktfrihet för både samlingslådorna från Guayaquil och vår bytessändning dit, en förmån av vikt för bytets genomförande.

I Årstrycket 1957 nämnes bytesföremålet 57.27.1, erhållet från Smithsonian Institution, U. S. National Museum. Närmast i anslutning till detta har under 1958 från samma institution erhållits samlingen 58.69.1—143, bestående av ett urval keramiska fragment från stratigrafiska grävningar utförda på olika platser i British Guiana 1952—1953 av Dr. Clifford Evans och hans maka Dr. Betty J. Meggers, båda vid Division of Archaeology, Smithsonian Institution. Samlingen har avsetts som ett bidrag för möjliggörandet av jämförande keramiska studier. Då skärvmaterialet varit alltför rikligt för att i sin helhet kunna katalogiseras på sedvanligt sätt har ett urval skett för de olika lokalerna, fynddjupen, etc. samt motsvarande duplikatmaterial lämnats för framtida bytesanvändning från vår sida. Som grund för katalogiseringen har legat de båda forskarnas noggranna katalog över fynden. Ett preliminärt arbete om resultatet av deras arbete i British Guiana trycktes i »Timehri», No. 34, pp. 1—26, Georgetown 1955, och huvudarbetet ligger, då denna rapport skrives (våren 1959) under tryckning i U. S. A.

A FIND OF COCLÉ-STYLE POTTERY IN A SINGLE VERAGUAS GRAVE, PANAMA

By S. HENRY WASSÉN

To my esteemed colleagues and friends in Panama, Dr. Alejandro Méndez of the National Museum and Dr. Reina Torres de Araúz of the University, and to Hilding Svahn, Consul General of Sweden, my hospitable friend and host in San Salvador, El Salvador, C. A.

The main scope of this paper is to give a short description of 13 archaeological specimens (Coll. 58.31.1–13) found in a single grave at La Peña, ca. 10 kilometers west to northwest of Santiago, capital of the province of Veraguas, Panama, in September 1958 (see map, fig. 1).

It is unknown to the writer how many graves have been found in the La Peña field. Probably in 1958 it had been dug only a few years as Lothrop when reporting on Santiago de Veraguas in 1950 writes: "We stayed in Santiago, capital of Veraguas, for several days but could learn of no archaeological sites nearer than Rio de Jesús. For this there seems no logical explanation, as the surrounding country consists of fertile rolling plains" (Lothrop, *1950*, p. 25).

In 1958 I had a few opportunities of seeing several archaeological specimens said to have been dug in "La Peña". The 22 cm. high pedestal-based pottery vessel 58.28.1. in fig. 2, *a–a*' is one of them. The vessel is obviously Asuero-styled and in most principal details similar to the vessel presented by Lothrop in his Veraguas work as fig. 132, *b–b*' and in the second part of his Coclé work as fig. 477. "The designs are found chiefly near Macaracas and Parita but they also occur in Late refuse at the Sitio Conte" (Lothrop, *1950*, p. 83). This pedestal vessel, locally called a *frutera*, was sold with some other pottery and a 23 cm. long stone celt (58.28.4. fig. 3) of the normal Veraguas type. This celt, similar to the one illustrated by Lothrop (*1950*, fig. 26, *c*) was also found in a La Peña grave where several others of the same type but varying in size had been located. The specimen referred to here has been polished along the edge and on a middle field on both of the flattened sides from the edge to the butt.

Fig. 1. Map of southern Veraguas. Courtesy Dr. S. K. Lothrop who has published this map as figure 2 in his work on southern Veraguas. La Peña is not marked on the map but found northwest of Santiago.

Fig. 2. Pedestal plate, GEM 58.28.1; h. 22 cm. La Peña, Veraguas.

Another interesting specimen, the tall cylindrical funeral urn with a cover illustrated in fig. 4, *a–a'*, was found in the "Guacal de La Peña" in 1957 (58.33.1 a–b). It was dug in a shaft grave and contained human bones, which, however, had later been thrown away. Whether there had been other pottery vessels in the same grave was not revealed, but several gold objects had been located. According to one informer there was gold for a "cacique completo", in the form of rings for arms and legs, pectoral plates, etc. which afterwards had become scattered when sold to various persons.

This grave urn is 80.5 cm. high with the lid on, and 71 cm. without it. The border of the urn as well as the ring base each have three holes and so has the lid or cover. It is thus obvious that the lid could have been secured with cords to the cylindrical vessel which also could have been hung up, perhaps a proper way to keep the burial bones intact.

Lothrop (*1950*, p. 41) points out that ring base vessels are very rare in Veraguas, and also that "in Coclé a large part of the pottery is supported by a low ring of clay luted to the base, even on vessels so flat that they do not require such support." In the case of our grave urn 58.33.1 a–b. the ringformed base of the vessel can be motivated technically by the fact that the three holes for the securing cords pass through the ringbase

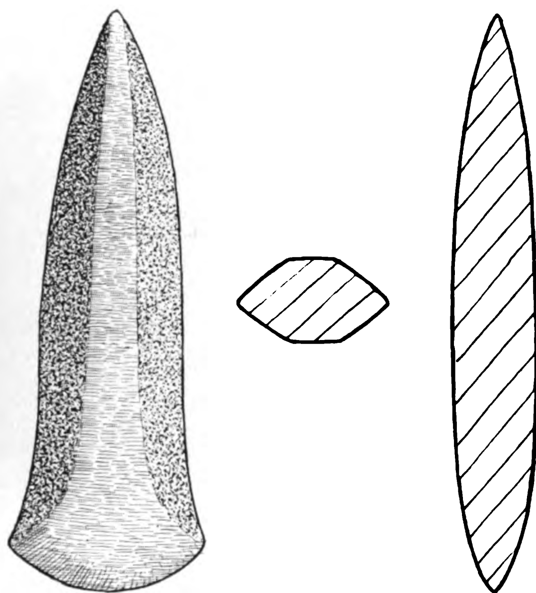

Fig. 3. Stone celt, GEM 58.28.4; length 23 cm. La Peña, Veraguas.

thus being separated from the bottom and preventing any of the contents from leaking out (see fig. 4).

The thick-walled urn is of a yellowish brown color, also characterized by a "spray" of small black dots over most of the outside as well as the entire inside. This pigmentation is probably unintentional, possibly caused by some process when firing the vessel. By experienced grave diggers the whole urn was said to be a rarity and no vessel like it seems to be mentioned in Lothrop's Veraguas work. Covers for vessels from Veraguas and Coclé seem to have been unknown to Linné when he drew his distribution map (*1929*, map 10, p. 168), where he, however, has marked Chiriqui, further west. Lothrop deals with the Coclé covers in *1942*, pp. 178–181, and mentions from Veraguas an effigy jar with removable head that forms a cover (*1950*, fig. 61, *a*).

An opportunity to acquire the whole content of a single La Peña grave for the Gothenburg Ethnographic Museum came to the author through a friend the very day the grave had been located and dug by a local *huaquero* or professional grave digger who also gave the information that the grave, called by him a *huaca tapada*, had a 4 meter deep shaft, sealed off from a chamber by a stone (for grave types of southern Veraguas see

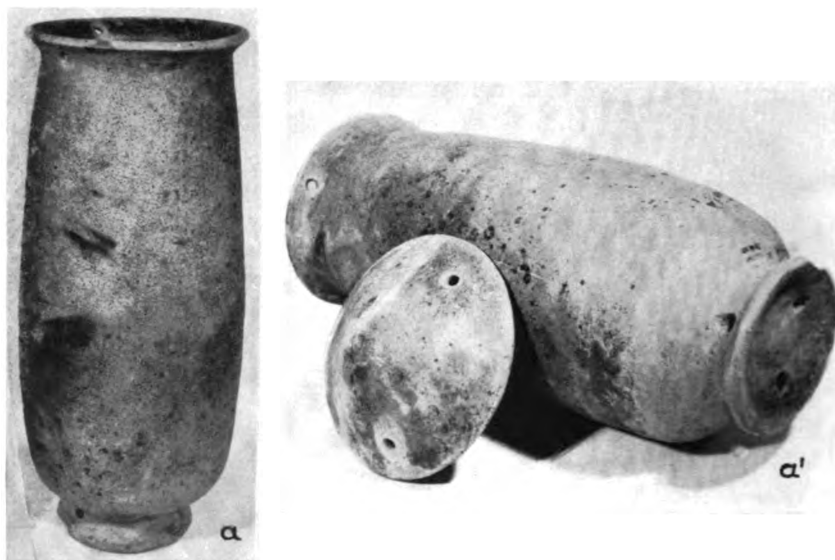

Fig. 4. Grave urn with cover, GEM 58.33.1 a–b; h. 71 cm. (without lid). "Guacal de La Peña", Veraguas.

Lothrop, *1950;* probably the La Peña grave was of Lothrop's fig. 8 *c*-type). Through this the chamber had been kept comparatively clean and the pottery unbroken. No gold had been found, and the total inventory of the grave, having been kept under control and unmixed with other finds, was presented as five Coclé-style pottery vessels (1–5, figures 6–9, 11–14), three Veraguas pottery vessels (6–8, figures 15–16), two of which are type-specimens, and four chipped jasper stone points (9–12, fig. 5, *a–d*). One year later a *fifth* stone point (13, fig. 5, *e*) was found by the author in the beautiful armadillo-shaped vessel 58.31.1., when about 100 gr. of typical dried-up laterite was cleaned out from the inner front wall. The point was found baked into the dried-up soil. We must assume either that the point had been placed in the vessel by the Indians (in that case unhafted) or that it had happened to enter into the jar with the fill. As the vessels were washed and cleaned from the soil by the *huaquero*, enough of it was left in the armadillo vessel to keep the point hidden until the final cleaning in the museum. Nothing is known about where in the grave the four other stone points were found.

One of the five stone points (fig. 5, *a*) is of a grayish-brown, partly lilaceous color, the other four are all reddish-brown. All five are neolithic

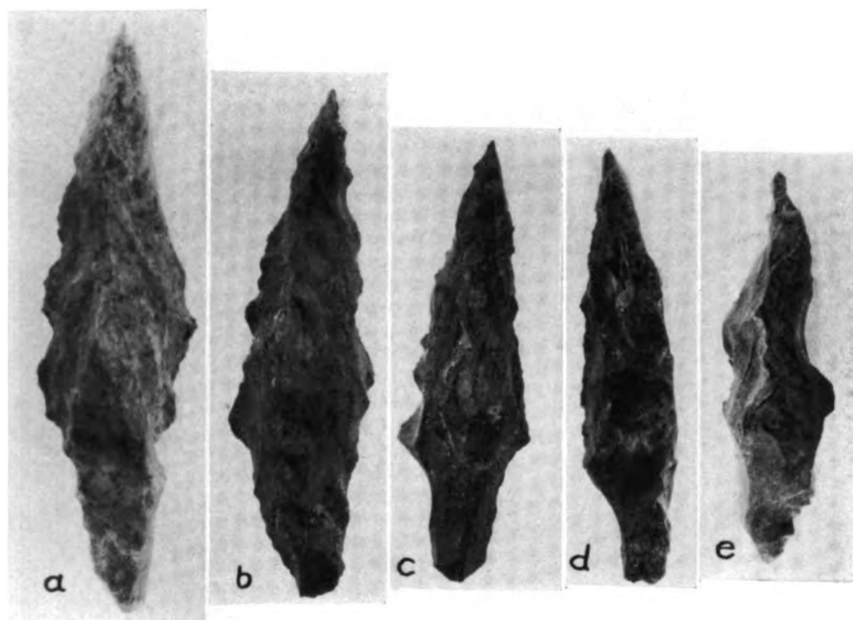

Fig. 5. Chipped stone points, La Peña, Veraguas. *a*, *58.31*.9; *b*, 10; *c*, 11; *d*, 12 and *e*, *58.31*.13. Varying in length between 5.3 cm. and 7 cm.

in form, of the general type described by Lothrop (*1950*, p. 26, fig. 25, *c–e*) as "typical chipped quartz or jasper points" – "rather crudely made" and "triangular in section." According to Lothrop "presumably they were set on darts or arrows but the relatively thick tang would make them difficult to haft."

"Over two hundred polychrome vessels from Coclé and the Asuero Peninsula have been found in Veraguas graves, many of which are now in the Museo Nacional in Panama." – Since Lothrop (*1950*, p. 76) wrote this, naturally many more Coclé-style vessels have been located in Veraguas (according to information received, especially on the Río San Pablo "above Soná", and in the region between this place and Puerto Mutis – Río de Jesús), but as they have not always landed in museums it is difficult to get an idea of the number. Nor can we, as far as I know, get an accurate figure as to the average number of Coclé vessels found in a single Veraguas grave. When as in the case treated in this paper no less than five Coclé specimens turn up in one grave, that total must, however, probably be considered as a good average.

Fig. 6. *a*, Side view, and *a'*, front view of armadillo effigy jar, GEM 58.31.1. La Peña, Veraguas. Length 24 cm.

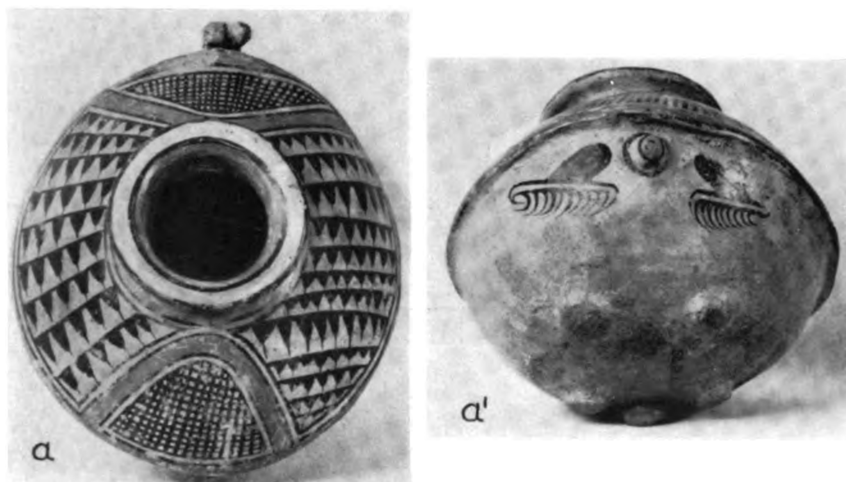

Fig. 7. *a*, Photo showing the triple division of the carapace in armadillo effigy jar; *a'*, posterior section.

The importance of a find of the kind dealt with here is, besides the good quality of the vessels, the fact that they have been found together with real type-specimens of Veraguas objects and thus, at least to a certain degree, are correlated with the local archaeology.

The polychrome vessels here presented can stylistically be placed in Lothrop's sequence table for Sitio Conte (*1942*, p. 199 and *1950*, p. 78) as Late, a period which according to Lothrop (*1950*, p. 80) "is well represented in Veraguas."

As all Veraguas pottery is unpainted the polychrome vessels found there have been considered as secured by trade and "trade pieces from Coclé range from the earliest to the latest Sitio Conte styles" (Lothrop, *1950*, p. 33). The same author also makes the following very interesting remark: "Just what the Veraguans gave the Coclesanos for their products is not known. I suspect that part of the payment was in the form of slaves. This would explain the appearance at such places as the Sitio Conte of Veraguas-style pottery made of local clay" (Lothrop, *1950*, p. 81). This point is important because of the fact that according to an idea expressed by Dr. Lothrop to a mutual friend we might suspect that part of the Coclé-style vessels found in Veraguas may have been made by Coclé women taken there by the Veraguas warriors. This could be proved if such vessels made in local Veraguas clay were found. As a matter of

Fig. 8. Pedestal plate, GEM 58.31.2, h. 22 cm. La Peña, Veraguas.

fact I have when preparing this paper also received a valuable piece of information from a friend with much first-hand knowledge and interest in these problems that "in regard to many of the Coclé pots found in Veraguas, the clay had too much sand and was very porous" (letter of Sept. 4, 1959). This speaks for a wider local fabrication of Coclé-style pottery in Veraguas than was earlier assumed. If this should be contributed to an influence of Coclé potters working in Veraguas, a South American parallel to such a procedure might be found. As early as 1920 Nordenskiöld proposed as an explanation of certain western culture-elements in the pottery of the Chiriguano that "when the Chiriguano conquered the

Fig. 9. Details of the design on pedestal plate seen in fig. 8.

districts they now occupy, their own women generally or always made earthenware with finger-impressed ornamentation. As we know, the immigrant Chiriguanos carried off masses of women, presumably from Chané for the most part, but probably also from other tribes. The women abducted from the parts bordering on the old kingdom of the Incas were no doubt skilful potters, and afterwards taught their daughters. It is this that now continues in the finer pottery, especially in the vessels used at great drinking-bouts" (Nordenskiöld, *1920*, p. 146).

We should, however, also point to the possibility of a wider distribution of the Coclé culture itself, or, as already done by Lothrop, to the importance of the Asuero Peninsula as sharing with Coclé "a tradition of polychrome pottery and a symbolism in design" (see p. 77 in this paper).

And now to a description of the pottery vessels found in the La Peña shaft grave. Except for the Coclé-style specimens the grave and its inventory are representative of a "basically independant culture" (Lothrop, *1950*, p. 76).

Cat. No. 58.31.1.

As seen in figures 6–7 this specimen is an effigy jar, naturalistically modelled to portray an armadillo. To judge from the *nine* rows of triangles on the left side of the carapace the potter has modelled the nine-banded armadillo, *Dasypus* (*Tatusia*) *novemcinctus* LIN.

Through the work of Mac Curdy (*1911*) the importance of the *Armadillo*

Fig. 10. Coclé-style polychrome jar from Veraguas. Height 12 cm. Private collection.

Motive in Chiriqui is well-known. He writes (p. 57) that "two species belonging to different genera are found on the Isthmus of Panama at the present time, one known as *Cabassous centralis*, the other being the wide-ranging nine-banded armadillo, *Tatu novemcinctum*."

We also quote the following from the immediate continuation of his text: "The armadillo was evidently an object familiar to the ancient potters of Chiriqui." --- "One of the two species above mentioned, *Tatu novemcinctum*, --- is recognized in the ceramic art of Chiriqui by the treatment of the carapace, which is composed of three quite distinct regions, the banded region differing in structure from the anterior and posterior sections. This triple division of the carapace is faithfully reproduced in many instances. It may be done by three incised fillets (see figs. 77 and 79). A more exact delineation, however, is arrived at in painted ware, when the

Fig. 11. *Frutera* or pedestal plate with the "dancing Crocodile god" motive. GEM 58.31.3., h. 17.5 cm. La Peña, Veraguas.

banded division is represented by transverse parallel lines and the anterior and posterior division by cross lines or spots" (Mac Curdy, *1911*, p. 57).

On the La Peña specimen the triple division of the carapace spoken of by MacCurdy has been marked by a 1 cm. broad brown-red line. The same color is also found in the interior of the rim. The triangles of the carapace are dark brown, the same color having been used for the two fields with crosshatching which mark the anterior and posterior sections. The legs with the claws have been directly painted in the same color and so have the details of the sculptured head and the rings of the diminutive tail. The ground color of the whole effigy jar, including the four knobs

Fig. 12. Pedestal plate, GEM 58.31.4.; h. 17.5 cm. La Peña, Veraguas.

which mark the legs, is yellowish brown. The whole choice of colors clearly classifies the jar as a Coclé piece, probably the most naturalistic armadillo effigy found from that culture.

Lothrop (*1942*, fig. 221) shows a spouted armadillo effigy which "may be identified by the pointed snout and the carapace, the edges of which are raised in relief. The back is covered by a series of crosshatched lines, a rather surprising form of decoration in view of the fact that the triangle motive used throughout Mexico and Central America to indicate the carapace of the armadillo was known to the inhabitants of Coclé" (Lothrop, *1942*, p. 118). The triangle motive referred to by Lothrop (his figures 100, *a* and 362, *a*) is the same as that seen on our specimen. His figure 362, *a*, "shows a cover of Panelled Red ware. The central band carries rows of triangles attached to base lines. This pattern, as we have shown, is common to the north as far as Yucatan and represents the carapace of the armadillo" (Lothrop, *1942*, p. 180). A reference could also be made to the Nicoya polychrome armadillo effigy jar shown in Lothrop, *1926*, vol. I, plate XVIII, *a*.

No mention seems to be made of armadillo-shaped effigy jars in Lothrop's Veraguas work. In the second part of his Coclé study (*1942*, p. 118) he summarizes the distribution of the motive in the following words: "The armadillo as an art motive has distinctly northern affiliations. It is frequently seen in Chiriqui, Costa Rica and Nicaragua. It occurs in the Maya area both modelled in pottery and painted in codices. It is also found in Mexico."

Cat. No. 58.31.2.

This specimen (fig. 8–9) is a 22 cm. high pedestal plate (*frutera*), one of the three Coclé-styled in this grave. The colors both on the upper and under side of the plate as well as on the pedestal are in black, red and lilac on a yellowish-white ground color.

As seen in figures 8–9 the ornamentation of the pedestal as well as that on the underside of the plate is very nearly the same as that on a pedestal and a fragmentary plate from "Cerro la Vigía, Caserío Culantro near Soná, Province of Veraguas" published by Lothrop (*1942*, fig. 477, *c–c*,' and *1950*, fig. 132, *c–c*') as an Asuero-style specimen also occuring in Late refuse at the Sitio Conte (cf. GEM 58.28.1. in fig. 2). When Lothrop in *1942* (p. 244) was commenting upon his figures 477, *c–c*,' he found it "questionable whether *c* and *c*' are fragments of the same vessel as there is no certain contact." From the complete La Peña specimen 58.31.2 (fig. 8, *a*) it can, however, now be seen that Lothrop was right when he continued to say that "it is evident, however, that they are stylistically allied to each other."

The decoration on the upper side of the plate is unfortunately very damaged but from the details seen in fig. 8, *b*, there can be no doubt that here it is a question of a representation of the same "dancing Crocodile god" which we recognize on the pedestal vessel 58.31.3, treated next. Both of these vessels also have the "coral-snake lip" (see under 58.31.3).

When the author in 1947 was doing field work in Panama the Coclé-style polychrome jar seen in fig. 10 was observed in a private collection. It was then said to originate from Veraguas, but from what site in the Province was unknown.

The 12 cm. high jar is shown here because of its design. Both the main elements of its decoration, the zigzag pattern in red and purple, and the stylized snout motive are closely related to the motives on the La Peña vessel 58.31.2. (fig. 9), and thus also to Lothrop's (*1942*) fig. 477, *c–c*'.

Cat. No. 58.31.3.

A *frutera* or pedestal vessel, 17.5 cm. high (see fig. 11). The pedestal (with three cuneiform slits) and the underside of the plate are painted red. The upper surface of the plate which has "the coral-snake lip" (Lothrop's terminology, *1942*, p. 81) shows a Late polychrome representation of the "dancing Crocodile god," a motive extensively treated by Lothrop in *1942*, pp. 87–89. As is the case with the Fine-line style specimen of grave 5 at Sitio Conte (Lothrop, *1942*, plate II, *a*) our specimen has most

Fig. 13. Detail of scroll design on the vessel in fig. 12.

of the background filled up with what Lothrop has called "pointed plumes which radiate from the body." In one detail, that of having the body filled in with red color our specimen differs from Lothrop's (*1942*, plate II, *a*, and fig. 149) but coincides with MacCurdy's (*1911*, pl. I), found in Chiriqui (republished and discussed by Lothrop, *1942*, fig. 223, p. 119), "the first of Coclé style to be recorded" (through de Zeltner in 1885 and 1886, see Lothrop, *1942*, p. 119). No doubt the La Peña vessel 58.31.3. with the coral-snake rim and the "dancing Crocodile god, framed by innumerable plumes" (Lothrop, *1942*, p. 119) adds one more pedestal plate to those from that school of native art which have made the Sitio Conte and Lothrop's work on it so famous.

Cat. No. 58.31.4.

This pedestal plate is 17.5 cm. high, the pedestal having two cuneiform slits. The decoration on the upper surface of the plate is so badly damaged that practically no details can be seen, but there are fragments of a decoration in black, lilac and red on yellowish-white. The lip is of the "coral-snake" type decoration.

The ornamentation on the underside of the plate as well as on the pedestal (see figures 12–13) has been well preserved. The pedestal base with its

Fig. 14. Polychrome "Fine-line style" jar, GEM 58.31.5.; h. 22.5 cm. La Peña, Veraguas.

decoration in reddish brown and lilac on the yellowish white is clearly of the same linear type as in Lothrop's *1942*, fig. 477, *b*', of Late date. Thus we have among the three pedestal vessels from a single La Peña grave a second piece matching the vessels from Cerro la Vigía, Caserío Culantro, near Soná, illustrated by Lothrop (the other one being our 58.31.2). This seems to indicate that also these specimens like those published by Lothrop in his fig. 477 (*1942*) should be considered as Coclé-style trade pieces from the Asuero Peninsula. Lothrop has treated these cultural connections in the following words: "The Asuero Peninsula, as we have shown, shared with the Province of Coclé, a tradition of polychrome pottery and a symbolism in design which, unless further advancement of knowledge proves to the contrary, indicates a unity of culture, emphasized by the radically distinct products of Darien and Veraguas on either side. The Asuero Peninsula is a geographical appendage alike of the present Provinces of Coclé and Veraguas and, as we should expect, the products of the former

Fig. 15. *a*, **Half jar, GEM 58.31.6.; h. 20 cm.;** *b*, **Loop-leg vessel, GEM 58.31.7.; h. 11 cm. La Peña, Veraguas.**

also reached Veraguas in trade, as shown in fig. 477" (Lothrop, *1942*, p. 243–244).

As seen in figures 12–13 the bottom side of the plate shows a scroll design (with eyes). The scrolls terminate in claws, a trait which according to Lothrop (*1942*, p. 21) is a valuable diagnostic of the Late period. The claw scrolls also indicate an association with the crocodile and Lothrop considers it possible that "to the inhabitants of Coclé scroll patterns were not merely a geometric form of decoration but that they involved a religious symbolism like the cross of Christianity" (Lothrop, *1942*, p. 18).

The "curious feature of many scrolls" observed by Lothrop (*1942*, p. 17) namely "that through an optical illusion the light background rather than the black line often seems to form the pattern" is valid also for the scroll seen on our pedestal plate which is basically similar to e. g. those Late polychrome scrolls seen in the second volume of Lothrop's Cocle' work in figures 184, 189 and 392.

Fig. 16. Simple clay vessel, GEM 58.31.8; Nat.size. La Peña, Veraguas.

Cat. No. 58.31.5.

The jar 58.31.5. is 22.5 cm. high (fig. 14). Except from its beautifully preserved polychrome painting showing two animal heads, one on each of the two hemispherical sides of the jar, the execution of the motive in what Lothrop calls "the Fine-line style of grave 5" or "Foreign Polychrome style A" is very important for the dating of the whole find. With the exception that in our vessel the decoration on the neck of the jar consists only of a single black line, the whole motive on the vessel is very similar to that shown in Lothrop's fig. 224 and 225, *c*, one of four fine-line style jars found in his grave 5 at Sitio Conte.

The colors used for the decoration of our jar are red, black and yellowish-white. According to Lothrop (*1942*, p. 120) "jars painted in Style A are at present known from the Sitio Conte only" and "the chronological position of Style A at the Sitio Conte can be fixed fairly accurately owing to its presence in grave 5 which forms part of a long stratified series, as shown in Table VI." Lothrop concludes saying that "this very distinctive pottery style flourished at least half a century before the Conquest" (*1942*, p. 122) and accentuates (p. 119) that "vessels of this group are of great service in cross dating other sites." In our case this Late period Coclé-style jar together with the other Coclé-style specimens found with it thus date the La Peña grave and the typical Veraguas vessels found in it.

Cat. No. 58.31.6.

This specimen (fig. 15, *a*) found associated with the Coclé-style vessels already described is like 58.31.7 and the five stone points (see p. 67) a typical Veraguas product. The specimen is 20 cm. high and has at the bottom a diameter of 22 cm. The vertically flattened handles each have a longtailed crouching animal figure, probably a lizard (crocodile?).

Lothrop (*1950*, p. 45) has introduced the term *half jars* for this type "typical only of Veraguas, although a few specimens have come from Chiriqui." He describes them as "the upper half of what should have been a globular jar, cut off in the middle with a flat base" (*op. cit.*, p. 45) and considers them to have originated "through use of the Guatajiagua technique of making pottery, in which the top of the vessel was fashioned before the base." For a complete description of this technique the reader is referred to page 45 in Lothrop's Veraguas work.

In the Gothenburg Ethnographic Museum there are four other specimens of this Veraguas type of half jars. One specimen, 38.5.33., is one of the few which have been found in Chiriqui (see Wassén, *1949*, fig. 29, *a*). The others are all from Veraguas. Besides 58.31.6 there is one specimen 58.26.6. (diam. 10.5 cm.), also from La Peña, and two (58.30.3., diam. 11 cm. and 58.30.8., diam. 12 cm.) labeled region of Santiago de Veraguas. The specimen 58.31.6. (fig. 15, *a*) is the finest of all.

Cat. No. 58.31.7.

Figure 15, *b*, shows this specimen, a loop-legged jar, 11 cm. high, in a dull red color. The slip has crackled and disappeared except for the inner side of the loops where the surface has been more protected.

Lothrop describes the loop-leg vessels on pages 38–39 of his Veraguas book. According to him "tripod vessels of various sizes and shapes, supported by looped ribbons of clay, are characteristic of Veraguas and of no other region" (*op. cit.*, p. 38). Our specimen 58.31.7. is similar in shape and size to that published by Lothrop as fig. 44, *a*.

Cat. No. 58.31.8.

A small simple clay vessel, diam. 8.5 cm. (see fig. 16) found together with the other specimens treated here in the single Veraguas grave. A portion of the neck was broken off showing the typical kind of Veraguas ware of clay, fragile and "not very good for pottery making" as Lothrop remarks in his general chapter on Pottery of Veraguas (*1950*, p. 33).

For Catalogue numbers 58.31.9–13, already described, see page 66.

REFERENCES

LINNÉ, S.

1929 Darien in the Past. *Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälles handlingar, femte följden*, ser. A, band I: 3. Göteborg.

LOTHROP, SAMUEL KIRKLAND

1926 Pottery of Costa Rica and Nicaragua. *Museum of the American Indian, Heye Foundation, Contributions*, vol. VIII (2 vols.). New York.

1942 Coclé, An Archaeological Study of Central Panama. Part II: Pottery of the Sitio Conte and other Archaeological Sites. *Peabody Museum, Harvard University, Memoirs*, vol. VIII. Cambridge, Mass.

1950 Archaeology of Southern Veraguas. *Peabody Museum, Harvard University, Memoirs*, vol. IX: 3. Cambridge, Mass.

MACCURDY, GEORGE GRANT

1911 A Study of Chiriquian Antiquities. *Connecticut Academy of Arts and Sciences, Memoirs*, vol. III. New Haven.

NORDENSKIÖLD, ERLAND

1920 The Changes in the Material Culture of two Indian Tribes under the Influence of New Surroundings. *Comparative Ethnographical Studies*, 2. Göteborg.

WASSÉN, HENRY

1949 Some Archaeological Observations from Boquete, Chiriqui, Panama. *Etnologiska Studier:* 16, pp. 141–192. Göteborg.

GOITRE IN A BABWENDE CARVING

By ALF BJÖRNBERG, M. D.

The statuette shown in figure 1 came from the Babwende tribe of the lower Congo region and was among the ethnographical objects collected by the missionary W. Walldén during his stay in the Congo from 1889 to 1902. It was donated to the Gothenburg Ethnographical Museum in 1910 (Cat. No. 3828).

The figure is 20 cm high. It is unpainted and is carved from dark wood. It displays some traditional characteristics of African sculpture — number of fingers imprecisely shown, legs short and bowed and genitalia exaggerated (1). On the forehead are one larger and two fairly small, round and flat-surfaced elevations, presumably a style of hairdressing. The rhomboid over the root of the nose probably represents a tattoo scar.

In the carving of the eyes the figure differs from the usual run of African sculpture, in which the eyes may be deepset or prominent but the pattern is bilateral. The left eye of the Babwende figure is concavely sunk in, while the right eye is convexly protruberant. Both eyes lack pupillary markings. This asymmetry presumably indicates that the artist intended to reproduce an abnormal condition of the eyes.

On the front of the neck there is a round, well defined tumour about half the size of the head. This swelling is slightly asymmetrical, being larger to the right. It does not reach up to the chin and arches down like a sack towards the chest. In location, size and appearance the tumour seems to originate from the thyroid gland, i. e., it is a goitre.

Theoretically the pathologic changes in the figure's eyes and neck may be interrelated in two different ways.

1. Toxic goitre accompanied by right-sided exophthalmos (protrusion of the eyeball) is the first possibility. In such case the neck swelling may be likened to the adenomatous type of toxic goitre. This, however, is not usually accompanied by exophthalmos, in contrast to the diffuse variant of toxic goitre (Graves'disease, Basedow's disease). Moreover, exophtalmos due to thyroid disease is almost always bilateral. The combination of toxic goitre and right-sided exophtalmos thus is improbable in this case.

2. Nontoxic or simple goitre accompanied by Horner's syndrome is the alternative condition. The manifestations of Horner's syndrome, the

Fig. 1: Babwende carving showing pathologic changes.

Fig. 2: Detail from fig. 1 showing goitre and asymmetric appearance of the eyes.

causes of which include damage to the cervical sympathetic from pressure by a goitre, are mainly enophthalmos (sinking in of the eyeball), ptosis (drooping of the upper eyelid) and miosis (constriction of the pupil). The eyes of the statuette may illustrate this syndrome in two different ways: a) the retracted left eye denotes enophthalmos, while the right eye is "normal" (left-sided Horner's syndrome); b) the protruberant right eye is ptosed and the left is "normal" (right-sided Horner's syndrome).

This Babwende carving thus shows goitre with concomitant ophtalmic changes, possibly Horner's syndrome.

The occurrence of goitre in the Congo region was recorded by Cameron in 1877: "The people here are greatly affected with goitre . . ."(2). In a dictionary from the lower Congo dated 1887 there are words for goitre,

which were also mentioned in a report from 1914 concerning regions near the mouth of the Congo river (2).

The anatomic deformities in African sculpture generally are unintentional and irrelevant details in the abstract style of this native art. Realistic representation of pathologic conditions like those here discussed seems to be rare in African as opposed to, for instance, Peruvian art. In the Wellcome Historical Medical Museum in London, however, there is a statuette probably showing goitre. It is described as follows: "Bronze effigy representing a kneeling female figure, showing gross enlarging of the neck, apparently due to goitre. Yoruba-Bini Country, W. Africa" (3).

REFERENCES.

1. Nordenskiöld, Erland: Om kongofolkens återgifvande av människokroppen i skulptur. Ymer 26: 293, Stockholm 1906.
2. Greenwald, Isidor: The History of Goiter in Africa. Bull. Hist. Med. 23: 165, Baltimore 1949.
3. Wassén, Henry: Letter from London, 1959.

Pris Kr. 10: —

GÖTEBORG 1960
ELANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG